

TÜRÜK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 30, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 21.08.2022

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 20.09.2022

Sayfa / Page: 112-146

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr.Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN

Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Bölümü Öğretim Üyesi
ykoktan@sakarya.edu.tr

Feyza KEŞAN

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, YL Öğrencisi

SAKARYA İLİ YER ADLARININ (TOPONİMİ) İNCELENMESİNE DAİR BİR DENEME *

Öz

Ad ve ad verme geleneği kadim bir gelenek olup insanın ve onun üretimine bağlı gelişmiş olan şeylerin içerisinde bu gelenek ile ilgili bir takım desenlere bulunmaktadır. Çünkü insan tabii varlığının doğası gereği çevresini anlamlandırmaya çalışan ve bu anlamlandırmalarının neticesinde de çeşitli tanımlamalarda bulunan bir varlıktır. Toplumların tarihi bilgilerinin aktarımında da önemli bir yere sahip olabilecek yer adları kolektif hafızanın bir ürünü olarak meydana gelmiştir. Araştırmamız disiplinler arası bir çalışma olarak Ad Bilimi ve Halkbilimi'ni içerisinde barındırmaktadır. Çalışmada Sakarya ili, ilçe ve köy (mahalle) yerleşimlerinin yer adı kaynağı, kaynak kişilerden elde edilen veriler bulunmaktadır. Çalışma yüksek lisans bitirme tezinde derlenen metinlerden ortaya koyulmuştur. Tez, yerleşim alanlarının muhtarı ile yapılmış olan görüşmelerden elde edilen bilgilerin derlenip yazıya geçirilmesi, analizi ile oluşturulmuştur. İle bağlı olan 16 ilçe ve ilçelere bağlı 667 köyün (mahalle) yer adı örnekleme bulunmaktadır. Bu bağlamda tez içerisinde işlemeye uygun olan 470 adet yer adı kaynak mevcuttur. Araştırma aşamasında tez üç bölümde incelenecektir. Birinci bölümde il hakkında kitabî bilgiler olacaktır. İkinci bölümde ad verme geleneğine bağlı olan temel bilgiler bulunacaktır. Üçüncü bölüm içerisinde yer adlarının veri ve analizlerine yer

* Bu çalışma yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

verilecektir. Bu makalede, tasnif çalışması ile birlikte her maddeye bir örnek verilerek derlenmiş malzemenin analizine yer verilmiştir.

Anahtar sözcükler: Türk Halkbilimi, Ad Bilimi, Yer Adları, Toponimi, Sakarya İli.

SAKARYA PROVINCE PLACE NAMES (TOPONYMY) AN ESSAY ON EXAMINATION

Abstract

The tradition of naming and naming is an ancient tradition and there are some patterns related to this tradition among the things that have developed depending on the human and its production. Because, by the nature of his natural existence, man is an entity that tries to make sense of his environment and, as a result of these interpretations, makes various definitions. Place names, which may have an important place in the transmission of historical information of societies, have emerged as a product of collective memory. Our research includes Forensic Science and Folklore as an interdisciplinary study. In the study, the source of the place name of Sakarya province, district and village (neighborhood) settlements and data obtained from the source persons are included. The study was revealed from the texts compiled in the graduate thesis. The thesis was created by compiling and analyzing the information obtained from the interviews with the headman of the settlement areas. There is a place name sample of 16 districts and 667 villages (neighborhoods) connected to the districts. In this context, there are 470 place-name resources suitable for processing in the thesis. In the research phase, the thesis will be analyzed in three parts. In the first part, there will be book information about the province. In the second part, basic information related to the naming tradition will be found. In the third part, data and analysis of place names will be given. In this article, along with the classification study, an example is given for each item and the analysis of the compiled material is included.

Keywords: Turkish Folklore, Onomastic, Toponymy, Place Names, Sakarya Province.

Giriş

İnsan varlığının en temel gereksinimlerinden birisi, çevresini anlamlandırma ihtiyacından doğan adlandırma, ad vermedir. Tarih öncesi çağlardan günümüz uzay çağına değin geçen sürede adlandırmanın birçok eylemine rast gelmek mümkündür. Ad bilim, yer adları ve halkbilim insanoğlunun var olduğu pek çok alanda kendisine de kolaylıkla yer bulabilir. Bu bakımdan yukarıda sayılan bu üç alan insanın yapıp-ettiği, üretip-tükettiği her yerde karşımıza çıkabilecek bilimsel araştırma yürütülen birimlerdir. İnsan hayatının büyük bir çoğunluğunu iletişim ve etkileşim oluşturmaktadır. Sosyal bir varlık olan insan toplum içerisinde ve diğer topluluk üyeleri ile birlikte yaşayabilir. İşte bu tabii hisler neticesinde yer adları da tabii bir şekilde meydana gelmiştir. İnsanın yaşadığı dünyayı anlamlandırma çabasından doğan bu netice yaşanan toplum tarihi, kişisel tarih, sosyo-ekonomik ve kültürel tarih hakkında bizlere bilgi verebilir.

Sakarya, Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biridir (TDK, 2011: 2012). Kent, tarih boyunca çok uluslu ve de çok kültürlü medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. "Sakarya'nın yazılı tarih dönemlerinin M.Ö. XII. yüzyılda başladığı, Sakarya ve çevresinde "Frigler", "Bithynialılar", "Kimmerler", "Persler" ve "Lydialılar"ın dönem dönem bu bölgeyi yönettiği görülebilir." (Eroğlu, 2000: 1) "Daha sonra şehir; Romalılar, Bizans, Selçuklular ve Osmanlı devletlerinin eline geçmiştir." İlkçağ dönemlerinde günümüzde belirlenmiş olan Sakarya il sınırlarını içine almakta olan bölgede, polis niteliğinde bağımsız kent yerleşimleri olarak adlandırılan yerleşim yerleri görülmemiştir. Bu durum, ilk bakışta şaşırtıcı gelmektedir. Bunun sebebi olarak ise, bir taraftan Sakarya İli Bitinya Bölgesi'nin tam merkezinde yer alırken, diğer taraftan ortasından birçok açıdan insanların ve doğal çevrenin selameti için önemli olan Sakarya Nehri geçmektedir (Aktaş, 2008: 50).

Türkler ise XI. yüzyılda Anadolu'ya yönelttikleri akınları kritik coğrafi bölgelere sahip olan bu tabiri caizse -cennete- yoğunlaştırmışlardır. Oğuz beyliğinde Gün Han kolunun Kayı Boyu'na mensup çeşitli aşiret topluluklarının aileleri ile birlikte Anadolu bölgesinin çeşitli kısımlarına yurt kurmuşlardır. Kayı boyu 13. yüzyılın ilk yarısında I. Alaattin Keykubat zamanında (1219-1236) Ankara'nın kuzeybatısındaki Karacadağ yakınlarında yerleşmişlerdi. İlerleyen zamanlarda aşiret beyi Ertuğrul Bey'in zapt etmiş olduğu Söğüt, Domaniç ve Ermeni Türklerin bu yoğun akınları karşısında onları Anadolu'dan kesin olarak çıkartmak düşüncesiyle Bizans İmparatoru Romanos Diogones'in kurduğu ordu 1071 yılında Malazgirt'te Alparslan komutasındaki Selçuklu ordusuna yenilince Anadolu -cennet- yolu Türklere açılmış oldu. Alparslan'ın Anadolu'nun fethi için görevlendirdiği Artuk Bey komutasındaki Türkler Sakarya Nehrine kadar olan bölgede üstünlük oluşturmuş olsalar bile Alparslan'ın vefat etmesi üzerine boylar arasında büyük bir kaos doğmuştur ve bu karışıklık döneminde de Bizans İmparatorluğu bölge üzerinde tekrar üstünlük kurmuştur. Süleyman Şah'ın kurmuş olduğu Anadolu Selçuklu Devleti'nin güçleri ise 1075'te İstanbul'a çok yakın olan büyük ve tarihi bir Bizans kenti olup sağlam surları olan İznik bölgesini ele geçirmiştir. Fakat Bizans'ın yardım istemesi üzerine 1096'da Anadolu'ya düzenlenen I. Haçlı Seferinde Haçlılar İzmit, İznik ve Adapazarı yörelerini ele geçirip Bizans'a geri vermişlerdir (<http://www.adapazari.bel.tr>, 24. 10. 2020, 13: 00).

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkımın eşiğine gelmesi ile birlikte, 699/1300'de Batı Anadolu bulunan çok sayıda Türkmen beyi ile birlikte bağımsızlığını ilân etmiş olan Osman Gâzî, daha sonra Bithynia'da gerçekleştirdiği ilk fetihler dizisi olan Bilecik, Yarhisar, İnegöl ve Köprühisar aldıktan sonra yönünü İznik bölgesine çevirmiştir. Ayrıca büyük oğlu Orhan'ı akıncıları ile birlikte buraya göndermiştir. Uzun süre devam edecek olan İznik kuşatması sırasında, Osman Gâzî'nin oğlu Şehzâde Orhan'la birlikte Sakarya, Bolu ve İzmit bölgelerine de peşpeşe akınlar düzenlediği ve bu şehirlerin önemli bir kısmının da alındığı söylenebilir (Kılıç, 2013: 233). Türkiye Selçuklu devleti zamanında ortaya çıkan Köseadağ savaşı devlet için olumsuzluk oluşturmuştur. Moğol baskısını toplum üzerinde büyük bir etki bırakmıştır (Akman, 2018: 154-159).

1321'de Konuralp Akyazı ile Hendek bölgelerini de fethettiği topraklar arasına katmayı başardı. Akçakoca 1324 tarihinde Sapanca Gölü ile bugünkü Adapazarı bölgesini Osmanlı Beyliğine kattı. Tarihin o dönemlerinde Adapazarı bir pazar alanının kurulduğu bir bölgeydi. Oldukça zengin bir sosyo-kültürel yapıya sahipti. Adapazarı'nda Türkler, Rumlar ve Ermeniler ticaret işini yürütürlerdi. Önceleri bir köy, sonra nahiye, kazâ ve bir şehir, nihayet günümüzde bir vilâyet merkezi

olan Adapazarı'nın 1536 yılında bir köy konumunda iken 1559'da kazâ olmuştur. 1646'da nahiye olan Adapazarı, Akyazı Nahiyesine bağlanarak tekrar köy olmuş ve bu dönemde Tığcılar Karyesi (köyü) olarak anılmıştır. 1692'de kazâ, 1701'de Sapanca'ya bağlı bir köy, 1742'de nahiye ve 1837 yılında İzmit sancağına bağlı bir kazâ haline gelmişse de Adapazarı daha önce bağlı olduğu Sapanca Kazâsı merkezi Adapazarı'na nakledilerek resmi belgelerde “*Adabazarı ma'a Sapanca Kazâsı*” adı ile anılmıştır. 1844-45 yılında hazırlanan Temettuât defterlerine göre bu tarihte Adapazarı Bolu Eyâleti'ne bağlı İzmit Sancağı'nın bir kazâsıdır. 1868'de, “*Adapazarı Belediyesi*” adıyla belediye teşkilatını kurdu. 1954 tarihinde Kocaeli Vilayeti'nden ayrılarak Sakarya Vilayeti olarak kurulmuştur. 593 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “*Büyükşehir Belediyesi*” ismini almıştır (<http://www.adapazari.bel.tr>, 24. 10. 2020, 15: 10).

Adın kendi içerisinde pek çok çeşidi bulunmaktadır. Bunların birkaç tanesinden bahsetmek mümkündür. Yer Adları (Toponimi), Kişi Adları (Antropotonim), Su Adları (Hidrotoponimler), Dağ Adları (Oronimler), Bitki Adları (Fitotoponimler), Hayvan Adları (Zootoponimler) bu bahiste sayılabilir maddelerdir. Ayrıca belirli bir etnik topluluğa ait yer adları (Etnik Toponimler), iki ya da daha çok ismin birleşiminden oluşmuş olan yer adları (Mürekkep Toponim), edebiyat ile bağlantısı bulunan yer adları (Poetik Onomastika), gök cisimleri ile ilgili olan yer adları (Selenonim), içerisinde halkbilimsel öğelerin bulunduğu yer adları gibi kısımları bulunmaktadır. Bununla birlikte göbek adı, lakap adları, mahlas olarak seçilen adlar, soyada bağlı olarak belirlenmiş olan soyadlar ad ile ilgili çeşitliliği ve geniş bir araştırma sahasını oluşturabilir.

Saim Sakaoglu; “Ad Bilimi Yazıları” adlı eserinde ad biliminin tanımını canlıların, nesnelere ve kavramların, kısacası çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adıyla ilgilenen bilimin adıdır. Bu bilim dalını; dil bilimciler, sosyologlar, halkbilimciler, hukukçular vb. araştırma alanları kendi araştırma konuları ile ilgili yönlerini dikkate alarak çeşitli incelemelerde bulunur ve bu çok yönlü incelemeler neticesinde de bir sonuç ortaya çıkartabilirler (Sakaoglu, 2017: 14). İbrahim Şahin'in; “Adbilim” adlı çalışmasında ise adı her türlü canlı ve cansız varlığı, düşünceyi, duyguyu, olayı ya da olguyu ifade eden bir dil ögesi olarak tanımlamaktadır (Şahin, 2018: 11). Ayrıca Sakaoglu; “Türk Ad Bilimi I” adlı çalışmasında Türkiye'de bir bilim dalı olarak ad bilimi ile ilgilenmenin başlangıç tarihini yüzyılımızın ilk çeyreğinden sonrasına dayandırmaktadır (Sakaoglu, 2001: 29).

Bu bağlamda Koşay ve Ülkütaşır, “Türklerde Ad Verme ve Türk Adları” makalelerinde ad verme geleneğinin temellerini Orta Asya olarak göstermektedirler (Koşay ve Ülkütaşır, 1964: 3301). Kadim bir geçmişe sahip olan bu gelenekle ilgili Örnek ise ad vermeyi, “*insanın toplumsal ve bedensel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü de belirten bir simge*” şeklinde belirtmektedir (Örnek, 1973: 2). Orhan Şaik Gökyay da, “Dedem Korkut” adlı kitabında “*ismin, insan ruhu gibi görüldüğü için ayrı bir önem taşıdığını*” söyler (Gökyay, 1973). Toplumun anlam evreni içerisinde kültürel bellekte bulunan bütün bu kadim bilgi geleceğe geleneğin önemli bir yardım elinin uzattığını göstermektedir.

Kültürel bellek taşıyıcısı olan büyüklerimiz, Türk kültür mirasının önemli koruyucularındandır. Türk toplum geleneğinde ad verme işini, toplum içerisinde sözü geçen, saygın bir büyük koymaktadır. Yer adı verilmesi hususu da oldukça önemli bir yere sahiptir. Yer adının verilmesinde kişi adlarının verilmesinde görülen kutlama durumu çok görülmemekle birlikte yapılan araştırmada daha başka pek

çok sebebin olduğu söylenebilir. Bu bağlamda öncelikle yapılan tasnif denemesine yer verilip sonrasında her bir maddeye birer örnek verilecek ve son kısımda ise yer adlarının nasıl verildiği bu hususta kişilerin daha çok nelere dikkat ettiği bilgileri verilecektir.

1. İnsanı Yansıtan Yer Adlar
 1. 1. Kişi Adlılar (Antropotoponimler)
2. Tarihi Şahsiyetlerin Kaynaklık Ettiği Yer Adları
 2. 1. Padişah Adlarının Kaynaklık Ettiği Yer Adlar
 2. 2. Devlet Adamlarının Adlarının Kaynaklık Ettiği Yer Adları
3. Millet ve Devlet Adları İle İlgili Yer Adları
4. İnsanlara Verilen Lakaplar Kullanılarak Oluşturulan Yer Adları
5. Unvan Eklemeleri İle Oluşturulmuş Olan Yer Adları
6. Mutfak Kültürü ve Beslenme İle İlgili Yer Adları
 6. 1. Yiyecek Adlarına Bağlı Yer Adları
 6. 1. 1. Tatlı Yiyecekler İle İlgili Yer Adları
 6. 1. 2. Baharatlar İle İlgili Yer Adları
7. Su Adlarına (Hidrotoponimler) Bağlı Yer Adları
 7. 1. Göl - Akarsu - Dere ve Pınar Adları İle İlgili Yer Adları
8. Meslek Adlarına Bağlı Olarak Oluşturulan Yer Adları
9. İnsani Özellikler İle İlgili Yer Adlar
 9. 1. Sağ veya Sol El Kullanımına Bağlı Oluşturulmuş Olan Yer Adları
10. Yıldız Adlarına (Astrotoponimler) Bağlı Yer Adları
11. Gerçekleşmiş Bir Olaya Bağlı Yer Adları
12. Yapı Adlarına Bağlı Yer Adları
13. Sosyal, Dinî Hayat ve Etkinliğe Bağlı Yer Adları
 13. 1. Dinî Hayatla İlgili Yer Adları
 13. 1. 1. İslâm Diniyle İlgili Yer Adları
 13. 1. 2. Dinî Büyükler (Babalar ve Erenler) İle Kurulmuş Yer Adları
 13. 2. Sosyal Hayatla İlgili Yer Adları
14. Hayvan Adlarına (Zootoponimler) Bağlı Yer Adlar
 14. 1. Evcil Hayvanlarla İlgili Yer Adlar
 14. 2. Hayvan Besinleri İle İlgili Yer Adları

14. 3. Vahşi Hayvanlarla İlgili Yer Adları
14. 4. Suda Yaşayan Hayvanlarla İlgili Yer Adları
14. 5. Avcılığa Bağlı Yer Adları
15. Bitki Adlarına (Fitotoponimler) Bağlı Yer Adları
 15. 1. Yabani Bitki Adlılar
 15. 1. 1. Ağaç Adlarına Bağlı Olanlar
 15. 1. 2. Çalı Adlarına Bağlı Olanlar
 15. 1. 3. Ot, Mantar, vb. Adlarına Bağlı Olanlar
 15. 2. Tarıma Bağlı Yer Adları
 15. 3. Zirai Bitki Adlarına Bağlı Yer Adları
 15. 3. 1. Meyve Ağaçlarına Bağlı Olanlar
 15. 3. 2. Tahıllara Bağlı Olanlar
 15. 3. 3. Süs Bitki Adlarına Bağlı Yer Adları
16. İnsan ve Coğrafi Nesnelere Arasındaki Bağ Kaynaklı Yer Adları
 16. 1. Coğrafi Terim Niteliğindeki Sözcüklerle Kurulan Yer Adları
 16. 2. Yerin Konumuna Bağlı Yer Adları
 16. 2. 1. Yerin Alt Konumuna Bağlı Yer Adları
 16. 2. 2. Yerin Üst Konumuna Bağlı Yer Adları
 16. 2. 3. Yerin Orta Konumuna Bağlı Yer Adları
 16. 2. 4. Yerin İç – Dış Konumuna Bağlı Yer Adları
 16. 2. 5. Yerin Yakın – Uzak Konumuna Bağlı Yer Adları
 16. 2. 6. Yerin Coğrafi Konumuna Bağlı Yer Adları
 16. 2. 7. Yerin Tarifini Kolaylaştıran Konumuna Bağlı Yer Adları
17. Doğa Olayları İle İlgili Oluşturulmuş Yer Adları
18. Renk Adlarıyla Kurulan Yer Adları
19. Takvim Mefhumu İle İlgili Yer Adları
20. Sayı Adlarıyla Kurulan Yer Adları
21. Telâfuz İle İlgili Yer Adları
22. Coğrafi Nesnelere Görünümüne ve Yapısına Bağlı Yer Adları
 22. 1. Benzetmeye Dayalı (Metaforik) Yer Adları
 22. 2. Coğrafi Nesnenin Dış Görünümü İle İlgili Yer Adları

22. 3. Coğrafi Nesnenin Yapısı İle İlgili Yer Adları
23. Maden - Madencilik ve Taş Ocakları İle İlgili Yer Adları
 23. 1. Madenlere Bağlı Yer Adları
 23. 1. 1. Metal Madenlere Bağlı Yer Adları
 23. 1. 2. Yakıt Madenlere Bağlı Yer Adları
 23. 2. Taş Ocakları İle İlgili Yer Adları
24. Eski – Yeni Gibi Sıfatlar İle Kurulmuş Yer Adları
25. Aşağı – Yukarı – Karşı Gibi Yön İfadeleri İle Kurulmuş Yer Adları
 25. 1. Aşağı İfadesi İle Kurulmuş Olan Yer Adları
 25. 2. Yukarı İfadesi İle Kurulmuş Olan Yer Adları
26. Büyük – Küçük - Eğri Gibi Betimleyici İfadeler İle Kurulmuş Yer Adları
 26. 1. Büyük Betimleyici İfadesi İle Kurulmuş Yer Adları
 26. 2. Küçük Betimleyici İfadesi İle Kurulmuş Yer Adları
27. Eşyalarla İlgili Yer Adları
28. Gün Dönümleri İle İlgili Yer Adları
29. İnsan Uzvu ve Hastalıkları İle İlgili Yer Adları
 29. 1. İnsan Uzvu İle İlgili Yer Adları
 29. 2. İnsan Hastalıkları İle İlgili Yer Adları
30. Göç Mefhumuna Bağlı Yer Adları
 30. 1. Göç Edilen Yere Eski Yer Adının Verilmiş Olduğu Yer Adları
31. Giyim Kuşam Unsurları İle Kurulmuş Yer Adları
32. Askerî Faaliyetler İle İlgili Yer Adları
33. Edebî Şahsiyetler İle İlgili Yer Adları
34. Millî ve Manevî Duygular İle İlgili Yer Adları
35. Halkbilimsel Öğeleri İçinde Barındıran Yer Adları
 35. 1. Örf – Âdet – Gelenek İle İlgili Yer Adları
 35. 2. Halk İnanç ve İnanışları İle ilgili Yer Adları
 35. 3. Memoratlar İle İlgili Yer Adları
 35. 4. Kültürel Sınıflandırmadan Doğan Yer Adları
 35. 5. Halk Mimarisi İle İlgili Yer Adları
36. Tasnifi Yapılamayan Yer Adları

Sakarya ili, ilçe ve köylerinde (mahalle) yapılmış olan yer adı kaynağı ile ilgili derleme çalışmasında ortaya konulmaya çalışılan bu alanda yeni bir tasnif çalışmasının örneksiz liste halindeki şekli yukarıda verilmiştir. Şimdi bu tasnif içerisinde bulunan maddelere ait olarak kabul edilen yer, yerin kısa tarihi ve kaynak kişiden elde edilmiş olan yer adı hikâyesine yer verilmeye çalışılacaktır. Derleme çalışması neticesinde kaynak kişilerden yahut herhangi bir kaynaktan bilgiye ulaşamadığı durumlar da ayrıyeten belirtilmiştir.

1. İnsanı Yansıtan Yer Adları

1.1. Kişi Adlılar (Antropotoponimler)

Adliye Mahallesi

Adliye Sakarya ilinin Arifiye ilçesine bağlı olarak bölgesi zenginliği ve yardımseverliğiyle anılan Arif Beyin adı 1850 yıllarında beldemize verilerek köyün adı Arifiye olmuştur. Adliye Mahallesi, 20. yüzyıl başında Kafkas göçmeni yerleşimidir. Adapazarı-Bilecik D-650 yolu yakınlarında bulunan yerleşim yerinin Kuzeyinde Ahmediye, Güneyinde Boğazköy, Doğusunda Kumbaşı, Batısında ise Akçay yerleşim birimleri bulunmakla birlikte, en yakın yerleşim birimleri sırasıyla Ahmediye, Kumbaşı ve Çınardibi yerleşimleridir. Bölgede Bizans İmparatorluğundan kalma Çobankale, Adliye Mahallesi ile Geyve arasında kalmaktadır (<http://www.arifiye.gov.tr/tarihi>, 01.08. 1021, 22: 18). Kaynak kişi, Adliye Mahallesinin ismi ile ilgili geçmişte bu konu hakkında iki tane rivayet var. Burada yaşlı bir teyzenin ismi Adliye şeklindeymiş, bu kişi yüz yaşının üstüne kadar yaşamış onun için onun ismini bölgeye koydular derler. İkinci rivayete göre de Çerkez köyü olduğu için, bütün olayları kendi içlerinde çözdükleri için, adli bir olay olmaz bundan dolayı gelen Kaymakam oranın yer adı için Adliye olsun demiştir, şeklinde açıklamalarda bulunabilmiştir (Kubilay, 16. 11. 2020).

2. Tarihi Şahsiyetlerin Kaynaklık Ettiği Yer Adları

Padişah Adlarının Kaynaklık Ettiği Yer Adları

Süleymaniye Mahallesi

Sakarya ilinin Hendek ilçesine bağlı olan Süleymaniye, 20. yüzyıl başında bir Gürcü yerleşim birimi olarak kurulmuştur. Bölge yer adı Tekerlek Süleymaniye şeklinde de geçmektedir. Bölgeye en yakın yerleşim birimleri Çakallık ve İkramiye gösterilebilir. Kaynak kişi yer adı kaynağı hususunda araştırmacıya, buranın eski isminin Tekerlek Süleymaniye olduğunu sonradan 10-15 yıl önce isminden Tekerlek ibaresini çıkardıklarını belirtmiştir. Bazılarının anlattığına göre burada dere var o dere döne döne akıyor onun için Tekerlek ismini vermişler. Bir başka deyişle göre köyün koruyuculardan birisi Süleyman Efendi diye birisiymiş onun ismi verilmiş şeklindeki bilgileri vererek 1928 kayıtlarında geçen bilgiler doğrulanmakla birlikte bu bilgilerin kökeni de tespit edilebilmiştir (İnal, 29. 01. 2021).

2. 2. Devlet Adamlarının Adlarının Kaynaklık Ettiği Yer Adları

Devlet Mahallesi

Devlet, Sakarya ilinin Ferizli ilçesine bağlı olarak verilen ilk yer olduğu için bu başlık altında Ferizli hakkında kısa bilgilendirmede bulunulacak olup her Ferizli ilçesine bağlı olan yerlerde bu

bilgiler tekrarlanmayacak fakat bu başlığa bakınızla yönlendirmede bulunulacaktır. Sakarya ilinin üçüncü ilçesinin asıl adı Firuzlu'dur, Sakarya nehri ile Yavaş Su arasındaki düzlükte konumlanmıştır. Eski Türkmen yerleşmelerindendir (Konukçu, 2005: 38). 1990 yılında Sakarya iline bağlanmıştır. 1973 yılında belediye teşkilatı kurulmuştur. İlçenin şehir merkezine uzaklığı 22 km'dir. Yüzölçümü 208 km² olan ilçenin denizden yüksekliği 50 m'dir (Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya, 1998: 63).

Sakarya'nın Ferizli ilçesine bağlı olan Devlet yerleşim biriminin yer adı hususunda kaynak kişi, Devlet Mahallesi doksan dokuz yılından önce yoktu. Doksan dokuz depreminden sonra Sakarya'da büyük bir yıkım oldu. Bölgede yeni konut ihtiyacını karşılamak için Ferizli'nin arazisinin zemininin sağlamlığından dolayı buraya üç yüz doksan altı deprem konutu yapıldı. Bu Deprem Mahallesi dediğimiz bölgeye bir yerleşim yeri açıldı. O zaman hükümette olan Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) genel başkanı Devlet Bahçeli hükümet ortağıydı, Ferizli Belediye Başkanı da o dönem Mustafa Akgün'dü, MHP'li Milliyetçi Hareket Partisi belediye başkanıydı. Devlet Bey'in ismini bu şekilde buraya verdiler. Devletin buraya sıcak eli ulaştığı için, kendisi de Milliyetçi Hareket Partili başkan olduğu için, kendi liderinin ismini koydu buraya şeklinde bilgilendirmelerde bulunmayı uygun görmüştür (Gündoğdu, 17. 11. 2020).

3. Millet ve Devlet Adları İle İlgili Yer Adları

Yörükleri Mahallesi

Sakarya'nın Akyazı (Dokurcun bucağı) ilçesine bağlı olan Yörükleri yöresine en yakın yerleşim birimleri sırasıyla Güvençler ve Haydarlar şeklinde verilebilir. Kaynak kişi Yörükleri yer adı kaynağı hususunda, buraya yerleşen atalarının yerleşmeden önce Yörüklerden toprağı satın aldıklarını belirterek ismini de onlardan aldığı şeklindeki bilgiyi de eklemiştir (Şükür, 12. 11. 2020).

4. İnsanlara Verilen Lakaplar Kullanılarak Oluşturulan Yer Adları

Gebeş Mahallesi

Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan Gebeş, 20. yüzyıl başında bir Kafkas göçmeni (Abhaz) yerleşimidir. Hasanbey ve Bediltahirbey yerleşim yerleri bölgeye en yakın yerler olarak gösterilebilir. Kaynak kişi Gebeş'in yer adı kaynağı hususunda, o zamanlar burada bir amca varmış iri yarı insanlara eskiler gebeş derlermiş bu amca o zamanda buraların insanı tarafından sevilen sayılan bir insanmış. Gebeş amca, elinde kazma kürekle eskiden burada dere yatakları yoktu her yerden akıyordu sular, çok mücadeleler vermiş Gebeş amca da suyolları açmak için burada kalanlar da onun adını vermeyi uygun görmüşler şeklinde bilgilendirmelerde bulunmuştur (Biçen, 12. 11. 2020).

5. Unvan Eklemeleri İle Oluşturulmuş Olan Yer Adları

Paşaköy Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Paşaköy, 20. yüzyıl başında bir Rumeli göçmeni yerleşim birimidir. 1892 yılında Bulgaristan'ın; Tırговиште ili (Eskicuma) Osmanpazarı (Omurtag) ilçesinin Aydıncöy'den göç eden Muhacir ailelerden oluşmaktadır. Kaynak kişi Paşaköy yer adı kaynağı hususunda, bizim dedelerimiz buraya Bulgaristan'dan gelme, aşağıda Tuzak köyü var bizim aramızda onlarla problem yaşanmış, onlar bizi o zamanlar onların bulunduğu yere yerleşmesinler diye

şikâyet etmişler. O zaman oraya bir paşa gelmiş bizim tam köyün merkezinde şimdiki caminin olduğu yerde Mescit gibi bir yer yapmışlar orada çocuk okutuyorlarmış, sonra gelip sormuşlar demişler ki: “Siz buradan gideceksiniz taşınacak mısınız?” demişler. Oradakiler de biz nereye gideceğiz, bak burada mescidimiz bile var çocuk okutuyoruz.” demişler. O Paşa da gelip demiş ki: “Ben size burada yeni binalar yapacağım ama siz buraya yerleşince benim adımlı verirseniz ben size burayı vereceğim demiş ve o şekilde köyün ismi de konulmuş oldu şeklinde bilgilendirmede bulunmuştur (Sarılar, 29. 01. 2021).

6. Mutfak Kültürü ve Beslenme İle İlgili Yer Adları

6. 1. Yiyecek Adlarına Bağlı Yer Adları

6. 1. 1. Tatlı Yiyecekler İle İlgili Yer Adları

Balkaya Mahallesi

Sakarya'nın Sapanca ilçesine bağlı olan Balkaya bir Laz yerleşimi bölgesidir. Kaynak kişi, Balkaya ismi burada bulunan doğal bir oluşumdan gelmektedir. Burada eski bir taş ocağı vardı şu an orası kırıldı, darmadağın oldu. Orada çok kayaların üzerinde bal arıları vardı, kayalardan bal akardı bölgenin ismi de oradan geliyor. Kayanın tepesinde çok fazla arıların bulunduğu bir arı yatağı vardı. O kaya 90'lı yıllarda yıkıldı paramparça edildi taş ocağına çevrildi şeklinde açıklamada bulunmuştur (Balkaya, 03. 02. 2021).

6. 1. 2. Baharatlar İle İlgili Yer Adları

Tuzla Mahallesi

Sakarya'nın Taraklı ilçesine bağlı olan Tuzla, Kurtulmuş-Tuzla şeklinde de geçmektedir. Bölge, 20. yüzyıl başında bir Manav yerleşim birimidir. Bölgenin Güneyinde Dışdedeler, Güneydoğusunda Uğurlu yerleşimleri bulunmaktadır. Kaynak kişi Tuzla'nın yer adı kaynağı hususunda, burada bulunan kayalar genelde tuzlu olduğu için Tuzla yer adı olarak geçiyor şeklinde açıklamada bulunmuştur (Toprak, 04. 02. 2021).

7. Su Adlarına (Hidroponimler) Bağlı Yer Adları

7. 1. Göl - Akarsu - Dere ve Pınar Adları İle İlgili Yer Adları

Subatağı Mahallesi

Sakarya'nın Karasu ilçesine bağlı olan Subatağı, 20. Yüzyıl başında bir Rum Ortodoks yerleşim birimidir. Bölgede, mimarî değer olarak Ayi Petros ile Pavlos kilisesi bulunuyordu. Ayrıca bölgede, birkaç hanede Bursa tarafından gelme Yörük bulunur. Rum Ortodoks Helen halkı, Kavala civârında Eleftheroupoli etrafındaki köylere iskân edilmiştir. Bölgeye en yakın yerleşim yerleri Yaasıgeçit, Limandere ve Kurumeşe olarak gösterilebilir. Kaynak kişi Subatağı'nın yer adı kaynağı hakkında, burası zamanında Yunanlılardan kalma bir köy olduğunu ve köyün içinde gerçekten de su battığını yani derelerin toplanıp toprağa battığı yerlerin olduğunu söylemiştir. Gölet olmuyorlar, dağlardan gelen derelerin aktığı bir yer var, ondan öyle deniyor bataklık da değil, mağara gibi delik bir yer olduğu için öyle denmiş açıklamasını da eklemiştir (Tutuş, 01. 02. 2021).

8. Meslek Adlarına Bağlı Olarak Oluşturulan Yer Adları

Yağbasan Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Yağbasan, (Türkçe "düşman-basan") olarak geçmektedir. Bölge, 20. yüzyıl başında bir Rumeli göçmeni yerleşim yeridir. Yeniorman ve Sofular yerleşim birimleri bölgeye en yakın yerleşim birimleri arasında gösterilebilir. Kaynak kişi Yağbasan'ın yer adı kaynağı hususunda, bizim köyümüzde eskiden hanımlar tereyağı yapıyorlarmış, ona istinaden yaptıkları tereyağlarını da Hendek'e gidip satıyorlarmış bu işle meşgul olan çok olduğu için yer adı da onlardan kalmıştır. Tabii şimdi eskisi kadar yapan olmasa da hâlâ yapan insanlar var, hayvanları olanlar yapıyor ancak tabii şekilde açıklamada bulunmayı tercih etmiştir (Koçoğlu, 29. 01. 2021).

9. İnsanî Özellikler İle İlgili Yer Adları

9. 1. Sağ veya Sol El Kullanımına Bağlı Oluşturulmuş Olan Yer Adları

Melekşesolak Mahallesi

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı olan Melekşesolak, 20. yüzyıl başında bir Ermeni yerleşim bölgesidir. Yakınlarında Solaklar, Hocalar ve Kalaycı gibi yerleşim yerleri bulunmaktadır. Kaynak kişi Melekşeoruç – Melekşesolak'ın yer adı kaynağı şeklinde genel olarak, burada bir Melikşah var, bir de Şahmelek buraların ismi bu iki tarihi kişiden gelmektedir. Zamanında buralarda bulunmuşlar, Melikşah zamanla Melekşeye dönüşmüş şeklinde bir bilgilendirmede bulunmuştur (Kıdal, 26. 01. 2021). Melekşesolak'ın yer adı kaynağına bakıldığında tarihî kimselerin isimlerinden gelme bir yer adı olması durumu karşımıza çıkmaktadır. Böyle bir durumda tasnif içerisinde bulunan "Tarihî Şahsiyetlerin Kaynaklık Ettiği Yer Adları" genel başlığı içerisine dâhil edilebilme özelliğine sahiptir. Bununla birlikte direkt olarak adın kendisini incelediğimizde karşımıza çıkan Melek kadın adıdır. Bu yönünden görüldüğünde tasnif içerisinde bulunan "Kişi Adlılar (Antropotoponimler)" genel başlığı içerisinde bulunan " Kadın Adları İle İlgili Yer Adları" maddesine dâhil edilebilir. Fakat en temelde insanî bir özellik olan ve her insanda farklı olabilen sağ veya sol ellilik durumuna bağlı bir adlandırma söz konusu olarak görülebilir.

10. Yıldız Adlarına (Astrotoponimler) Bağlı Yer Adları

Aydoğan Mahallesi

Sakarya'nın Kocaali ilçesine bağlı olan Aydoğan, 20. yüzyıl başında bir Manav yerleşim birimi olarak kurulmuştur. Kısmen Karadeniz göçmeni yerleşim yeri olarak da gösterilebilir. Uğurlu ve Yenice gibi bölgelerin bölgenin en yakın olduğu yerleşim yerlerine örnek olarak gösterilebilir. Kaynak kişi Aydoğan'ın yer adı kaynağı hakkında, bizim köyümüzün ismi burada ay doğarken net görüldüğü için verilmiş, yüksek bir yer olduğundan şeklinde bir bilgilendirmede bulunmuştur (Yavuz, 02. 02. 2021).

11. Gerçekleşmiş Bir Olaya Bağlı Yer Adları

Kanlıçay Mahallesi

Sakarya'nın Karapürçek ilçesine bağlı olan Kanlıçay yerleşim birimine en yakın yerleşim yerleri Küçükkarapürçek, Değirmendere ve Mecidiye gibi yerler örnek olarak gösterilebilir. Kaynak kişi Kanlıçay'ın yer adı kaynağı hakkında, burada bir çayımız var o çayın olduğu yerde eskiden

çeteler kanlı bir savaş yapmışlar ve çaydan günlerce kıpkırmızı kan akmış o savaştan sonra köyümüzün ismi bu şekilde anılmış. Şu anda da çay burada duruyor kurumadı şeklinde bilgilendirmede bulunmuştur (Bolat, 29. 01. 2022).

12. Yapı Adlarına Bağlı Yer Adları

Hark Mahallesi

Sakarya'nın Taraklı ilçesine bağlı olan Hark, Ark şeklinde de bulunabilir. Bölge, Manav yerleşim bölgesidir. Çevresinde Doğancıl, Dedeler ve Tuzla gibi yerleşim birimleri bulunmaktadır. Kaynak kişi Hark'ın yer adı kaynağı hakkında, Roma ya da Bizans döneminde burası Harkçılar diye geçiyormuş. Bizim yaşlılardan duyduğumuz böyle daha sonra onlar buralardan gidince bizim Türkler yine benzer şekilde Hark olarak bırakmış. Hark demek ise su kanalı demektir, bizim suyumuz da var. Bizim suyumuz şifalıdır, bu su böbreklerdeki taşı düşürüyor. Bu su kuyu şeklinde değildir, hem şebeke hem de normal sudur. Normalde taş ile kapalıdır. Yeraltından kaynayarak çıkar şeklinde bir açıklamada bulunmuştur (Cengiz, 04. 02. 2021).

13. Sosyal, Dinî Hayat ve Etkinliğe Bağlı Yer Adları

13. 1. Dinî Hayatla İlgili Yer Adları

13. 1. 1. İslâm Diniyle İlgili Yer Adları

Karamüezzinler Mahallesi

Sakarya'nın Karasu ilçesine bağlı olan Karamüezzinler bir Yörük yerleşim birimidir. Bölge, Denizköy'den ayrılmıştır. Yakınlarında Denizköy, Poyrazlar ve Recepler gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Karamüezzinler'in yer adı kaynağı hakkında, çok eskiden yaşlılar kendi aralarından konuşurlardı, burada bir tane hafız varmış ve o hafız da karaymış dışarıda millet bu hafızı tanıdığı için mesela birine sorduklarında sen neredensin diye ben hanı kara müezzin var ya oradanım dermiş. Bu şekilde söylene söylene zamanla yerin ismi oturmuş açıklamasında bulunmuştur (Sütçü, 01. 02. 2021). Karamüezzinler yer adının tasnif içerisinde direkt olarak dinî maddeye eklenmesinin en önemli sebebi müezzin kısmıdır. Bununla birlikte bu başlığa ek olarak yer adı diğer bir tarafında bulunan kara ifadesi ile birlikte tasnif içerisinde bulunan "Renk Adlarıyla Kurulan Yer Adları" maddesi içerisinde de dâhil olma özelliğine sahiptir.

13. 1. 2. Dinî Büyükler (Babalar ve Erenler) İle Kurulmuş Yer Adları

Kargalıhanbaba - Kargalıyeniköy Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Kargalıhanbaba, 20. yüzyıl başında bir Kafkas göçmeni yerleşim yeri olarak karşımıza çıkabilir. Kısmen de Karadeniz göçmeni bulunmaktadır. Yakınlarında Uzuncaorman, Şeyhler ve Çiftlik gibi yerleşim yerlerini bulundurulur. Sakarya'nın yine Hendek ilçesine bağlı olan Kargalıyeniköy, Gürcü yerleşim yeridir. Yakınlarında Beyköy ve Hamitli gibi yerleşim alanları bulundurmaktadır. Kaynak kişi bu yerleşim yerlerinin yer adı kaynağı hakkında, eskiden burada han vardı ve o hanın da çok kargaları oluyordu, böylece ikisini birleştirip bu ismi verdiler. Han varmış burada, atlar varmış. Bağlar varmış burada bir dede varmış onun ismi de kalmış baba olarak şeklinde bir bilgilendirmede bulunmuştur (Uzun, 27. 01. 2021). Kargalıhanbaba'nın yer adı kaynağı hususunda birkaç farklı sınıflandırması bulunabilir. Öncelikle karga kelimesi ile tasnif

içerisinde bulunan “Hayvan Adlarına (Zootoponimler) Bağlı Yer Adları” genel başlığı içerisinde “Vahşi Hayvanlarla İlgili Yer Adları” maddesine dâhil edilebilir. Bununla birlikte sadece han kelimesine bakıldığında ise yerleşim yerinin yer adı “Yapı Adlarına Bağlı Yer Adları” maddesine de dâhil edilebilir. Ayrıca baba kelimesine bakıldığında ise en son bulunmuş olduğu başlık içerisinde dâhil edilebilme özelliğine sahip görülmektedir.

13. 2. Sosyal Hayatla İlgili Yer Adları

Selahiye Mahallesi

Sakarya'nın Kocaali ilçesine bağlı olan Selahiye'nin yer adı kaynağı hususunda etraflıca bir derleme metnine ulaşılamamıştır. Bununla birlikte bu konu ile ilgili düşünüldüğünde akla ilk gelen fikirden önce kelimelerin anlamlarına bakıldığında “Sela: Saman taşımaya yarayan telden yapılmış sepet.” “Selahi: Barış, rahatlık. Sonu iyi ve hayırlı çıkma. Esenleme.” şeklinde geçmektedir (<https://nedir.ileilgili.org>, 17. 01. 2022, 10: 39). Bu bağlamda sosyal olarak barış içerisinde yaşanan huzurlu bir bölge olmasından dolayı bu yer adını almış olabilir yahut bu sepetin o dönemlerde üretildiği yer olmasından dolayı da bu adı almış olabilir.

14. Hayvan Adlarına (Zootoponimler) Bağlı Yer Adları

14. 1. Evcil Hayvanlarla İlgili Yer Adları

Karateke Mahallesi

Sakarya'nın Söğütli ilçesine bağlı olan Karateke, Karadiken şeklinde geçmektedir. Bölgenin Doğusunda Aktefek, Batısında Yeniköy, Kuzeyinde Akçukur ve son olarak Güneyinde ise Çağlayan yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Karateke'nin yer adı kaynağı hakkında, bizim köyümüz çok eski obalar köyü olarak geçiyordu o zamanlar burada keçiler karatekeler varmış. Burada Yörükler karakeçi bakıyorlarmış ve buranın ismini de buradan almış şeklinde bilgilendirmelerde bulunmuştur (Bakkal, 04. 02. 2021).

14. 2. Hayvan Besinleri İle İlgili Yer Adları

Çine Mahallesi

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı olan Çine, Bölgenin Kuzeyinde Alıplar, Güneyinde Gündüzler, Doğusunda Cumalı ve Batısında da Akdoğan yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Çine'nin yer adı kaynağı hususunda, Çine eski Osmanlı yerleşkesidir. Çine, Osmanlı döneminde muhtemelen bin altı yüz, bin yedi yüzü yıllarda kurulmuş bir yerleşke çünkü bin yedi yüz kırkta on bir hane gözükyor. En son bin yedi yüz kırka kadar gidebiliyoruz tarihe baktığımız zaman. Bölgeye Eskişehir'den bir kısım göç yaşanmış sonra diğer çevrelerden de göç eden aileler olmuş. Bölge halkı genelde hayvancılıkla uğraşıyorlar, göçebe türü koyun, keçi hayvanlarıyla. Topraklarda, hububat ekini yok buğday sadece. Çine adının anlamı da aslında kuşyemi demektir şeklinde bilgilendirmelerde bulunmuştur (Yemiş, 18. 11. 2020).

14. 3. Vahşi Hayvanlarla İlgili Yer Adları

Akdoğan Mahallesi

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı olan Akdoğan, Bölgenin yakınlarında Çukurköy, Çine ve Yaylak gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Akdoğan'ın yer adı kaynağı hakkında, eskilerin anlattığına göre bir tane çocuğu doğan çalmış orda bir anda feryat etmiş Akdoğan diye o feryadın ardından da köyün ismini Akdoğan vermişler şeklinde bilgilendirmede bulunmuştur (Üstün, 18. 11. 2020). Akdoğan yerleşim alanının yer adı doğan tarafı ile birlikte tasnif içerisinde ilk olarak bu başlığa dâhil edilebilme özelliğine sahiptir. Bununla birlikte ayrıca bu yer adı ak kelimesinin bulunduğu kısım ile birlikte tasnif içerisinde yer alan "Renk Adlarıyla Kurulan Yer Adları" maddesi içerisinde de dâhil edilebilir.

14. 4. Suda Yaşayan Hayvanlarla İlgili Yer Adları

Balıklıhsaniye Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Balıklıhsaniye, Bölge, Gürcü yerleşim yeridir. Yakınlarında Çağlayan, Yarıca ve Çakallık gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Balıklıhsaniye'nin yer adı kaynağı hakkında, bizim köyümüzün dibinden bir dere akıyor, orada da balıklar çok bulunur balıklı ismini oradan alıyor. İhsaniye ismi ise buranın eski halkı Artvin'den göçme insanlar, bu insanlar Artvin'deki yerleşim yerlerinin ismini buraya getirmişler oradan kalma bir isim. Benim bu anlattığım yaklaşık 100 sene önce ortaya çıkmış bir meseledir. Sonradan bu iki ismi birleştirip bu ismi oluşturmuşlar. Şimdi de yine bir deremiz var ama tabii eskisi gibi canlı değil şeklinde açıklamalarda bulunmuştur (Karagöz, 27.01. 2021). Kaynak kişinin yer adının ikinci kısmı olan İhsaniye ile ilgili vermiş olduğu bilgiler ışığında bu kısmın tasnif maddeleri içerisinde bulunan "Göç Mefhumu İle İlgili Yer Adları" başlığı altında da zikredilebilir niteliktedir. Ayrıca yer adında bulunan doğrudan İhsan erkek adının varlığı ile bölgenin yer adı tasnif içerisinde bulunan "Kişi Adlılar (Antropotoponimler)" genel başlığı altında "Erkek Adları İle İlgili Yer Adları" maddesine de dâhil edilebilir.

14. 5. Avcılığa Bağlı Yer Adları

Avdan Mahallesi

Sakarya'nın Taraklı ilçesine bağlı olan Avdan, Avdanlar adı ile de bulunabilir. Bölge, Manav yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgenin yakınlarında Esenyurt ve Mahdumlar gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Avdan'ın yer adı kaynağı hususunda, köyümüzde eskiden çok ava giderlermiş. Bu isimler yazılırken burada bakmışlar ki herkes omuzunda tüfek bir yerden geliyor sormuşlar nereden geliyorsun diye avdan demiş. Tavşan ve domuz avına giderlermiş. Oradan beri ismi Avdan kalmış. Şu anda da hala avcılık yapılıyor şeklinde bilgilendirmede bulunmuştur (Akbal, 04. 02. 2021).

15. Bitki Adlarına (Fitotoponimler) Bağlı Yer Adları

15. 1. Yabani Bitki Adlılar

15. 1. 1. Ağaç Adlarına Bağlı Olanlar

Çatalövez Mahallesi

Sakarya'nın Karasu ilçesine bağlı olan Çatalövez Çatalova olarak görülebilir. Bölge, Rum Ortodoks yerleşim alanıyken şimdi Karadeniz göçmeni yerleşim alanıdır. Bölgenin yakınlarında

Hemşinli, Yuvalıdere ve Paralı gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Çatalövez'in yer adı kaynağı hakkında, bu köyde yıllar önce bulunan çatalı dalları olan bir Üvez ağacı vardı, bu ağacın isminden bizim köyümüzün de ismi dönüşmüştür şeklinde bilgilendirmede bulunmuştur (Gündoğdu, 01. 02. 2021).

15. 1. 2. Çalı Adlarına Bağlı Olanlar

Kamışlı Mahallesi

Sakarya'nın Erenler ilçesine bağlı olan Kamışlı bir Manav/Rumeli göçmeni yerleşim yeridir. Yakınlarında ise Emirler, Epçeller ve Horozlar gibi yerleşim alanlarını bulundurmaktadır. Kaynak kişi Kamışlı'nın yer adı kaynağı hususunda, eskiden burası Kamışla geçimini sağlayan Kamıştan pekmez yapıp Kamış şekeri imal eden bir bölgeydi. Bunlardan kaynaklanan sebepten dolayı buranın adı da Kamışlı olarak geçmiş. Şu an benden başka kimse bu işi yapmıyor. Kamışlı'nın ismi, buraya ilk dedelerimiz geldi on üç hane olarak. Bu on üç hane burada tarımla, hayvancılıkla uğraşırken çoğunluğu kamışla uğraşıyor, kamış üretiyorlarmış, kamıştan pekmez yapıp şeker imal etmek için çırpınış yapmışlar. Köye isim koymaya geldiklerinde de ne yapalım ne edelim koyalım demişler ve Kamışla uğraştıkları için o zamanki büyüklerimiz, atalarımız, dedelerimiz Kamışlı koyalım demişler şeklinde yer adının geçmişini bu şekilde izah etmiştir (Kuru, 16. 11. 2020).

15. 1. 3. Ot, Mantar, vb. Adlarına Bağlı Olanlar

Çayırbaşı Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Çayırbaşı, Puna Şehbenderler adı ile de bulunmaktadır. Yakınlarında Düzyazı, Yuvalak ve Puna Ortaköy gibi yerleşim birimleri vardır. Kaynak kişi Çayırbaşı'nın yer adı kaynağı hakkında, buranın eski ismi Şahbender olarak geçiyordu sonradan değişmiş. Buradan kervanların geçtiği zamanlar burada kalıp konaklayan bir Şah varmış, o da benli bir insanmış onun için o şekilde koyulmuş eski ismi. Şimdiki ismi ise, bizim 2 köyün girişinde de meralar çayır alanları var onun için buranın ismini de yeni isim olarak bu şekilde çayırlardan Çayırbaşı olarak koymuşlar açıklamalarında bulunmuştur (Topçu, 27. 01. 2021).

15. 2. Tarıma Bağlı Yer Adları

Fındıksuyu Mahallesi

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı olan Fındıksuyu'nun yakınlarında Nuriosmaniye, Maksudiye ve Doğançay gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Fındıksuyu'nun yer adı kaynağı hususunda, burada bir tek fındık ağacı varmış, tek bir tane. O fındığın dibinden de su çıkıyormuş, onun için Fındıksuyu diye geçmiş. O son padişapta da oranın beratını verirken Fındıksuyu diye vermiş. O su şimdi kayboldu su da, suyun çıktığı çeşmesi Osmanlıdan kalma sarı döküm ama fındık falan kalmamış tabii oraları düzeltmişler. O sudan götürmüşler o padişaha, padişah da o zamanlar tamam demiş Fındıksuyu olsun buranın adı şeklinde açıklamalarda bulunmuştur (Kanbur, 18. 11. 2020).

15. 3. Zirai Bitki Adlarına Bağlı Yer Adları

15. 3. 1. Meyve Ağaçlarına Bağlı Olanlar

Kızılıklı Mahallesi

Sakarya'nın Serdivan ilçesine bağlı olan Kızılıklı'nın Kuzeyinde Beşevler, Güneyinde Meşeli ve Doğusunda da Mahmudiye yerleşim birimleri ortasında bulunmaktadır (<https://www.haritamap.com>. 09. 2021, 20: 22). Kaynak kişi, Kızılıklı'nın yer adı kaynağı hakkında, buraya Bulgaristan göçmenleri gelmişler, muhacirler hoşafı çok severler buraya gelince hoşaf yapmak için Kızılık ekmişler çok fazla, oradan beri köyümüzün ismi böyle kalmış. Köyümüz bu bölgedeki aşağı yukarı en eski yerleşim yerlerindedir şeklinde açıklamalarda bulunmuştur (Turhan, 27. 01. 2021).

15. 3. 2. Tahıllara Bağlı Olanlar

Darıçayırı Mahallesi

Sakarya'nın Karasu ilçesine bağlı olan Darıçayırı, bir Türk kurucusu tarafından vücuda 1340 tarihinde getirilmiştir. Bölgenin kurucuları Orhan Bey ve onun çevresinde bulunan yakın dostlarıdır. Bölge ilk Türk-Müslüman Mahallesi olarak kurulmuş olma özelliğine sahiptir. 40 hane olarak kurulan bu yerleşim birimi zamanla 600 haneye ulaşmıştır (<https://www.koylerim.com>, 11. 09. 2021, 20: 51). Kaynak kişi, Darıçayırı'nın yer adı kaynağı hususunda, bu topraklarda eskiden bildiğimiz darı ekilmiş, buğday türünden. Danaların çayırı olduğu için buranın da ismi o ekinden kalmış. Şimdi ise artık burada darı yerine yulaf ekiliyor şeklinde bir açıklamada bulunmayı uygun görmüştür (Kaya, 01. 02. 2021).

15. 3. 3. Süs Bitki Adlarına Bağlı Yer Adları

Güllük Mahallesi

Sakarya'nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Güllük'ün yer adı kaynağı hakkında kaynak kişi, bununla ilgili büyük ihtimalle zamanında bölgede tek katlı evler vardı bahçelerinde gül olduğundan dolayı bu yer adı verildiği tahmin ediliyor şeklinde bir bilgilendirmede bulunmuştur (Erdem, 09. 11. 2020).

16. İnsan ve Coğrafi Nesnelere Arasındaki Bağ Kaynaklı Yer Adları

16. 1. Coğrafi Terim Niteliğindeki Sözcüklerle Kurulan Yer Adları

Korucuk Mahallesi

Sakarya'nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Korucuk'un yer adı kaynağı hususunda kaynak kişi, eskiden koruluk gibi bir yer olduğu için bu isim verilmiştir ama eski ismi Gavurkırmaymış daha önce burada yabancılar falan yaşadığı için Gavurkıрма konulmuş o zamanlarda. Sonra da Korucuk diye çevirmişler, Koruluk veyahut daha önce buralar böyle çok fazla rabet görmeyen köşede kalmış bir yer olduğu için de koyulmuş olabilir diyenler de var şeklinde bilgilendirmede bulunmuştur (Koçak, 10. 11. 2020).

16. 2. Yerin Konumuna Bağlı Yer Adları

16. 2. 1. Yerin Alt Konumuna Bağlı Yer Adları

Kulfallar Mahallesi

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı olan Kulfallar, Rum Ortodoks yerleşim birimidir. Aynı zamanda bölgede eski kilise yıkıntılarını da görebilmek mümkündür. Kaynak kişi Kulfallar'ın yer adı kaynağı hakkında, bizim köyümüz bir tepenin altında bulunan bir köydür. Bu tepeye söylenen bir ismi köye vermişler, köyümüz çok eski bir tarihe sahip olmaktadır. İlk başta sadece 3 ev olarak kurulmuştur, daha sonra gelişmiş 50 hane civarına yükselmiştir. Yani buranın isminin anlamı bir tepenin altı anlamına geldiği için koyulmuş, gerçekten de köyümüz bir tepenin altında bulunmaktadır. Kumdan zamanla Kula döndüğünü söyleyen insanlar da bulunuyor şeklinde açıklamalarda bulunmayı uygun bulmuştur (Çelik, 26. 01. 2021). Kaynak kişinin ikinci bir anlatısına göre bu yer tasnif içerisinde "Telâfuz İle İlgili Yer Adları" başlığı içerisine dâhil edilebilir.

16. 2. 2. Yerin Üst Konumuna Bağlı Yer Adları

Başpınar Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Başpınar yerleşim alanının yakınlarında Sarıdede, Yeşilköy ve Turanlar gibi yerleşim yerleri bulunmaktadır. Bölge bu yerleşim alanlarının orasında kalmaktadır. Kaynak kişi Başpınar yerleşkesinin yer adı kaynağı ile ilgili, burada benim dedemlerin zamanından beridir onların anlattığına göre bu civardaki pınarların başı deriz biz gözü oradan çıkarmış ismi de bu sudan gelir şeklinde bir bilgilendirmede bulunmuştur (Keşan, 25. 05. 2021). Bununla birlikte yer adının içerisinde bulunan pınar kelimesi ve kaynak kişisinden elde edilen veriler ışığında bölgede bulunan su kaynağından da hareketle tasnif içerisinde bulunan "Su Adlarına (Hidrotoponimler) Bağlı Yer Adları" maddesi içerisine de dâhil edilebilme özelliğine sahiptir.

16. 2. 3. Yerin Orta Konumuna Bağlı Yer Adları

Puna Ortaköy Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Puna Ortaköy, Kafkas göçmeni (Abhaz) yerleşim birimidir. Bölge D-140 kara yolu yakınlarında bulunmaktadır. Kaynak kişi Puna Ortaköy'ün yer adı kaynağı ile ilgili, aslında su bu köyün ortasından akıyormuş Pınar köyü Pınar köyü diye diye Puna Köyü kalmış. Sonradan da Puna Ortaköy olmuş. Milletın toplandığı yer olduğı için yani çevre köylerin de toplandığı bir alan olduğı için Ortaköy koymuşlar sonradan da. Şimdi tabii dereyi iyice köyün dışına aldılar küçüklüğümden hatırlıyorum sürekli köyü sel basıyordu altmışlı yıllarda şeklinde bir bilgilendirmelerde bulunmuştur (Çalıcı, 29. 01. 2021).

16. 2. 4. Yerin İç – Dış Konumuna Bağlı Yer Adları

Dışdedeler – İçdedeler Mahallesi

Sakarya'nın Taraklı ilçesine bağlı olan bu her iki yerleşim birimi içerisinde Dışdedeler, Taşradedeler şeklinde de bulunabilir. Bölge, Manav yerleşim birimi olarak gösterilebilir. İçdedeler ise sadece Dedeler olarak da geçmektedir. Bu bölge yine bir Manav yerleşim birimidir. Kaynak kişi bu bölgelerin yer adı kaynağı hakkında, bizim köyümüzün ismi çok eskidir, önceden Abdipaşalar olarak geçiyordu. Dedeler ismi de türbelerden geliyor, İçdedelerde Türbeler var. Türbelerin yanında olanlara yani oralarda yerleşenlere İçdedeler demişler, biraz uzakta olanlara Dışdedeler demişler. Burada türbe yok türbelerin dışında kalıyoruz onun için bu adı vermişler şeklinde açıklamalarda bulunmuştur (Örs, 04. 02. 2021).

16. 2. 5. Yerin Yakın – Uzak Konumuna Bağlı Yer Adları

Uzakkışla Mahallesi

Sakarya'nın Kaynarca ilçesine bağlı olan Uzakkışla, Eşekçi Kışlası - İnekçi Kışlası yer adları ile de bulunabilir. Bölge, Hemşinli yerleşimidir. Bu göçmenler bölgeye 1950'lerde Uzakkışla, Kuzeyinde Turnalı ve Güneyinde de İmamlar yerleşim alanlarını bulundurur. Kaynak kişi Uzakkışla'nın yer adı kaynağı ile ilgili, buraya ilk geldikleri zaman aslında burası daha yeni kurulmuş bir köy 1950'lerde kurulmuş. Buranın ismi Cedit köydü sonradan değişti. Burada bayanların söylediğine göre eski yerleşilen yerde Kışla gibi eski bir karakol varmış, buranın ismi de oradan kalmış, karakol böyle biraz uzak bir taraftaymış onun için verilmiş bu isim şeklinde bilgilendirmede bulunmayı uygun görmüştür (Akkuş, 01. 02. 2021).

16. 2. 6. Yerin Coğrafi Konumuna Bağlı Yer Adları

Güney Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Güney, Karadeniz göçmeni (Laz) yerleşim birimidir. Bölgenin kurucuları Rize'nin Ardeşen ilçesinden bu alana gelmişlerdir. Yakınlarında Kadifekale, Aksu ve Dikmen yerleşim bölgelerini bulundurmaktadır. Kaynak kişi Güney'in yer adı kaynağı hakkında, burası 50-55 yıl öncesinde Kadifekale olarak geçirdi sonradan Kadifekale ve Güney olarak ikiye ayrıldı. Burasının yönü güneye baktığı için güneyde olduğu için bu ismi aldı şeklinde açıklamada bulunmuştur (İlkay, 27. 01. 2021).

16. 2. 7. Yerin Tarifini Kolaylaştıran Konumuna Bağlı Yer Adları

Sukenarı Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Sukenarı, Ermeni yerleşim alanıdır. Bölgede Akyazı ve Hendek bölgelerini birbirinden ayıran Dinsiz Deresi bulunmaktadır. Yakınlarında Yenidoğan, Sofular ve Çatalköprü gibi yerleşim alanlarını bulundurmaktadır. Kaynak kişi Sukenarı'nın yer adı kaynağı hususunda, bu bölgeye ilk yerleşenler orada tam da suyun kenarına evlerini kurmuşlar sonra zamanla nereye gidiyorsun su kenarına derken isim de o isim kalmış herhalde şeklinde açıklamada bulunmuştur (Keşan, 25. 05. 2021).

17. Doğa Olayları İle İlgili Oluşturulmuş Yer Adları

Poyrazlar Mahallesi

Sakarya'nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Poyrazlar'ın yer adı kaynağı hakkında bir bilgi bulunamamıştır. Bölgede aynı adda bir göl bulunmaktadır. Bu gölün adından yer adının verilmiş olması olasılıklar dahilinde iken bölge poyraz rüzgârının estiği bir bölge olmasından dolayı da bu yer adını almış olabilir.

18. Renk Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Karalar Mahallesi

Sakarya'nın Kocaali ilçesine bağlı olan Karalar bir Karadeniz göçmen yerleşim bölesidir. Kuzeyinde Gümüşoluk, Güneyinde ise Köyyeri yerleşimler vardır. Kaynak kişi Karalar'ın yer adı hakkında, bizim köyümüz 600-700 senelik çok eski bir köydür, köy iki derenin arasında biraz karanlık

verde kalmış ve ismini de Karalar olarak bu şekilde almış. Vadi gibi bir yer karanlık derelerin arasında olduğundan şeklinde açıklamada bulunmuştur (Kaş, 02. 02. 2021).

19. Takvim Mefhumu İle İlgili Yer Adları

Aralık Mahallesi

Sakarya'nın Serdivan ilçesine bağlı olan Aralık'ın yer adı kaynağı hususunda bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat bu konuda akla ilk gelen düşüncelerden birisi Takvim mefhumu ili ilgili bir bağlantısının olabileceği yönündedir. Bölgenin yer adı kış aylarından birisi olan Aralık ayından esinlenerek verilmiş olabilir. Bundan başka nedenleri de olabilir.

20. Sayı Adlarıyla Kurulan Yer Adları

Üçoluk Mahallesi

Sakarya'nın Karasu ilçesine bağlı olan Üçoluk yakınlarında Uzundüz, Taşlıgeçit ve Resuller gibi yerleşim alanlarını bulundurmaktadır. Kaynak kişi Üçoluk'un yer adı kaynağı ile ilgili, bizim köyümüzde 3 tane yol var, böyle üç yol ağzı 3 yolluk derken zamanla da yer adı Üçoluk olarak kaldı şeklinde bir bilgilendirmede bulunmuştur (Kılıç, 01. 02. 2021).

21. Telâfuz İle İlgili Yer Adları

İncilli Mahallesi

Sakarya'nın Karasu ilçesine bağlı olan İncilli, İncirli yer adı ile de geçmektedir. Bölge, Rum Ortodoks/Kafkas göçmeni yerleşimi yeridir. İlçeye adını veren Karasu köyü şimdi Küçük Karasu adıyla anılmaktadır. İlçe merkezi daha sonra İncirli/İncilli kasabasına taşınmıştır. Nüfusun çoğunluğu Doğu Karadeniz ve Kars göçmenleridir. Kuzuluk bölgesine yakın bir bölgedir. Kaynak kişi İncilli'nin yer adı kaynağı hakkında, bizim köyümüzün ismi aslında incir meyvesinden gelmektedir. Bu incir meyvesinin isminden zamanla dönüşmüştür. Nüfusta ismini İncir yapmışlar ama zamanında. Burada çok fazla incir ağacı olduğu için ismi o şekilde koyulmuştu. Burada artık eskisi kadar incir ağacı kalmadı zamanla burası da sanayileştiği için. Bu meyvenin yanlış söylenmesinden kalma bir yer adı olduğunu belirtmektedir (Avcı, 01. 02. 2021).

22. Coğrafi Nesnelerin Görünümüne ve Yapısına Bağlı Yer Adları

22. 1. Benzetmeye Dayalı (Metaforik) Yer Adları

Altındere (Gündoğan, Cumhuriyet, Osmanağa) Mahallesi

Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan Altındere'nin yakınlarında Altındere Cumhuriyet ve Altındere Gündoğan gibi yerleşim alanlarını bulundurmaktadır. Kaynak kişi bu yerlerin yer adı kaynağı hususunda, bin dokuz yüz yetmiş ikide burası Altındere Belediyesi oldu, ondan önceki ismi Beynevit'ti. Bu bölge, Kafkasya'dan göçme insanların, manav ve yörüklerin bulunduğu bir bölgeydi. Bölge yer adını abaza beyi Nevit Bey'den almaydı. Bu kısım yer adı tasnifi maddeleri içerisinde "Unvanlarla Oluşturulan Yer Adları" maddesine eklenebilir niteliktedir. Daha sora üç mahalleye ayrıldı; Osmanağa Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi, Gündoğan Mahallesi olmak üzere. Gündoğan Mahallesi, Keramali Dağından ilk ışık buraya vurduğu için ismini Gündoğan olarak koymuşlar. Kaynak kişiden bu noktada derlenen bilgi yer adı tasnifi çalışmasında "Coğrafi Terim ve Coğrafi

Terim Niteliğindeki Sözcüklerle Kurulan Yer Adları” genel maddesi içerisinde bir alt başlık olan “Yerin Coğrafi Konumuna Bağlı Yer Adları” içerisinde de belirtilebilir niteliktedir. Altındere ismini de yine bin dokuz yüz altmışlı yıllarda böyle büyük bir sel oluyor, Altındere de o daha önceden yine eski gayri müslim evleri denilen bir yerleşim bölgesi vardı, ondan sonra bu Keramali Dağları’nın eteklerinde bir yerleşim yerinde söylenenlere göre değirmenin orada bir küp çıkmış meydana. Bu küp, dereye dalmış ve bizim büyüklerimizden hep dinledik o dönemde dereye altın buldular, aradılar her gün altın aramaya gittiler ismini de oradan Altındere aldı. Kaynak kişinin bu kısımda vermiş olduğu bilgiler ışığında yer adı tasnifi denemesinde “Gerçekleşmiş Bir Olaya Bağlı Olarak Oluşan Yer Adları” maddesine eklenebilir.

Osmanağa Mahallesi, Karadeniz Trabzon’nun Tonya, Akçabat daha çok ama yüzde yetmiş sekseni Tonya’dan gelen insanlardan kurulu bir yerdir. Hâlâ da oranın yerleşik düzeni, demografik yapısı kendilerine has Trabzon’da, Tonya’da nasıl yaşıyorlarsa burada da aynı dili, aynı şiveyi, aynı ağızı kullanacak şekilde devam ediyorlar. Bin dokuz yüz yetmiş ikide dediğim gibi Belediye olduğu zaman Yelda Koç ilk belediye başkanımızdı ama onun da babasının ismi Osmanağa’ idi o mahalleyi de o yüzden Osmanağa koydular yani kendi babasının ismini koymuş. Bu kısımda kaynak kişinin vermiş olduğu bilgilere dayanarak yer adı tasnifi denemesinde “Kişi Adlılar” genel başlığı altında bulunan “Cinsiyet Unsuruna Bağlılık” maddesi içerisinde de “Erkek Adları İle İlgili Yer Adları” alt maddesi kısmına eklenebilir. Cumhuriyet ise yani Türk tarihiyle özdeşleşmiş Cumhuriyet Caddesi, Cumhuriyet Sokağı, Cumhuriyet Mahallesi her yerde olduğu gibi bizde de var yer adı işte bu tarihî olayla ilgili koyulmuş. Ebediyete kadar yaşayacak olan Cumhuriyetimiz kutlu olsun ismi de güzel, o da öyle bir yer adıdır işte şeklinde oldukça bonkör bilgilendirmelerde bulunabilmiştir (Yiğit, 12. 11. 2020). Kaynak kişinin vermiş olduğu bu son yer adı bilgisine dayanarak bu kısım yer adı tasnifi denemesinde “Gerçekleşmiş Bir Olaya Bağlı Olarak Oluşan Yer Adları” maddesine eklenebilir.

22. 2. Coğrafi Nesnenin Dış Görünümü İle İlgili Yer Adları

Çukurahmediye Mahallesi

Sakarya’nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Çukurahmediye hakkında bir veriye ulaşılamamakla birlikte kaynak kişi ile birlikte yapılan görüşmede bölgenin yer adı hususunda kaynak kişi, bölge daha önceden çukur bir yermiş, Ahmet ise orada önceden yaşayan sevilen biriymiş onun adını koymuşlar yer adı olarak şeklinde bir açıklamada bulunmuştur (Piriştine, 09. 11. 2020).

22. 3. Coğrafi Nesnenin Yapısı İle İlgili Yer Adları

Kayrancık Mahallesi

Sakarya’nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Kayrancık, Manav yerleşim bölgesi olarak gösterilebilir. Kocaeli ili Akmeşe bucağına bağlı Resullüdivanı köyünü oluşturan 6 mahalleden Dereköy ve Kayrancık mahalleleri 1942’de köyden ayrılıp Kayrancık adıyla müstakil köy yapılmıştır. Bölgenin yakınlarında Acıelmalık, Örentepe ve Nasuhlar gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Kayrancık’ın yer adı kaynağı hakkında, bölgenin yer adı toprağımızdan geliyor. Kayran toprağı olduğu için, bu toprak verimli bir toprak değil ama killi bir toprak yani kayran dediğimiz bir topraktır şeklinde bilgilendirmede bulunmayı uygun görmüştür (Bostan, 10. 11. 2020).

23. Maden - Madencilik ve Taş Ocakları İle İlgili Yer Adları

23. 1. Madenlere Bağlı Yer Adları

Madenler Mahallesi

Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan Madenler hakkında bir bilgiye ulaşılamamış olsa da kaynak kişi ile yapılan görüşmelerde bölgenin yer adı ile ilgili, maden ocakları varmış bu köyde o yüzden Madenler kalmış yer adı da. Bölgede şimdi de Kuaz var, beyaz bir taş var, normal maden dediğimiz kahverengi taşlarımız var hâlâ şeklinde açıklamada bulunmuştur (Der, 10. 11. 2020).

23. 1. 1. Metal Madenlere Bağlı Yer Adları

Demiraçma Mahallesi

Sakarya'nın Kocaali ilçesine bağlı olan Demiraçma, Gürcü yerleşim birimidir. Bölgenin yakınlarında Melen ve Caferiye gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Demiraçma'nın yer adı kaynağı hususunda, bizim köyümüzün ismini burada bahçelerde findıklıklar açarken karşılaştığımız çok fazla demir parçaları olduğu için verdik şeklinde açıklamada bulunmuştur (Yılmaz, 02. 02. 2021).

23. 1. 2. Yakıt Madenlere Bağlı Yer Adları

Kömürlük Mahallesi

Sakarya'nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Kömürlük, Türk Kömürlük şeklinde de geçmektedir. Bölgenin yakınlarında bulunan yerleşim alanları arasında Çelebiler, Bağlar ve Kurtbey gösterilebilir. Kaynak kişi Kömürlük'ün yer adı kaynağı hakkında, bizim bir on yedi dönümlük orman arazisi var, meşe ormanı, eskiden insanlar meşe kömürü yapıyormuş yani insanlar nereye gidiyorsun kömürlüğe gidiyorum, nereye... kömürlük... Kömür yaptığı için kömürlük kömürlük diye diye Kömürlük ismi kalmış şeklinde açıklama yapmıştır (Uzun, 10. 11. 2020).

23. 2. Taş Ocakları İle İlgili Yer Adları

Taşkısığı Mahallesi

Sakarya'nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Taşkısığı, Karadeniz göçmeni yerleşim alanı olma özelliğine sahiptir. Bölgenin yakınlarında ise Göktepe, Akarca ve Akgöl gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Taşkısığı'nın yer adı kaynağı hakkında, bizim çevremiz taş tepelerinden olduğu için taş ocakları yoğunlukta olduğundan bu isim verilmiştir. İnsanlarımız geçimini çoğunlukla taş ocaklarından sağladığı için çok eski tarihlerden beri Taşkısığı adıyla kalmış. Bölgede Paksan Kireç Fabrikası var ona da hammadde sağlanıyor bu taş ocakları yardımıyla. Kısık konusunda da öyle bir boğaza sıkışmışlık halimiz yok, hemen yanımızda zaten askeriye var, Yedinci Tugay Komutanlığı, onun hemen elli metre yanında dağalgaz ile çalışan elektrik santrali var, hemen yanımızda Kuzey Marmara oto yolu yapan firmanın şantiyesi var, mahallemizin ortasında da Taşkısığı Mahallesi var. Yani gelişmiş bir mahalleyiz okulu, ortaokulu, şehir kadar da olmasa tabii ki gölü vesaire var şeklinde bilgilendirmelerde bulunmuştur (Bektaş, 10. 11. 2020).

24. Eski – Yeni Gibi Sıfatlar İle Kurulmuş Yer Adları

Bıçkıatik – Eskibiçki Mahalleleri

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan bu bölgeler hakkında bir bilgiye ulaşılamamış olsa da kaynak kişi ile birlikte yer adı kaynağı hakkında yapılan görüşmede, çok eski zamanda bizim dedelerimiz Artvin'den gelme insanlardı. Bu bölgenin yer adı da oradan kalma. Yani eski insanlar oradan göç ettikleri zaman, oradaki yerleşim yerlerinin ismini, burada yerleştikleri yeni yere vermişlerdir. Kaynak kişinin burada belirttiği bilgiden dolayı bu kısım yer adı tasnifi çalışmasında "Göç Mefhumu İle İlgili Yer Adları" maddesine de eklenebilir. Bununla birlikte, eskiden yapılan mesleklerden biri de bıçkıcılıkmış, bıçkıcılık tahta biçme mesleğidir. Yani, hiçbir elektronik alet olmadan, el gücü ile tahta biçmek demektir. Burada da bu meslek çok olduğu için böyle bir ismin verildiğini söyleyenler de bulunuyor. Ama artık bu mesleği yapan insanlar burada bulunmuyor, her şey çok farklı eski işler öldü. Bu konuda iki rivayet belirttik: Bunlardan birincisi göç ettikleri yerin ismi, diğeri ise orada yapılan mesleklerinden gelmekte ve eski bir yerleşim yeri olduğundan da eski denmiştir şeklinde bilgilendirmelerde bulunmuştur (Defne, 27. 01. 2021). Kaynak kişinin ikincil olarak yer adı kaynağı hususunda bahsetmiş olduğu konu ile birlikte yer adı tasnifi içerisinde "Meslek Adlarına Bağlı Yer Adları" maddesine de eklenebilir duruma geçmiştir.

25. Aşağı – Yukarı - Karşı Gibi Yön İfadeleri İle Kurulmuş Yer Adları

Aşağıçalıca - Yukarıçalıca Mahalleleri

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Aşağıçalıca, Çalıca yer adı ile de geçmektedir. Bölge, Rumeli göçmeni yerleşim alanıdır. Bölgenin yakınlarında bulunan yerleşim alanları ise Karatoprak, Halaç ve Yukarıçalıca olarak gösterilebilir. Yine Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Yukarıçalıca, Çalca Bayır şeklinde geçerken, Çalca olarak da geçmektedir. Bölge, Manav yerleşim birimidir. Bölgenin yakınlarında Aşağıçalıca, Karatoprek ve Akarca gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi bu 2 bölgenin yer adı kaynağı hususunda, bizim köyümüz çok eski bir köydür. Osmanlı zamanlarında burası çok çalılık bir yermiş. Çalık'tan ismini alıyor. Bizimki bu çalılığın aşağı tarafında kalıyor onun için bu adı almış, bir de Yukarıçalıca diye bir yer var o da yukarısında kalıyor onun için bu isimleri vermişler. Yukarıçalıca biraz tepenin üstünde, biz biraz daha düzde bulunuyoruz. Tabii artık öyle çalılık alan kalmadı her taraf çok temiz ve ekili dikili tarlalık alan oldu şeklinde bilgilendirmelerde bulunmayı uygun görmüştür (Töremiş, 27. 01. 2021).

26. Büyük – Küçük - Eğri Gibi Betimleyici İfadeler İle Kurulmuş Yer Adları

Küçükkarapürçek-Büyükkarapürçek-Küçücek Mahalleleri

Sakarya'nın Karapürçek ilçesine bağlı olan Küçükkarapürçek'in yakınlarında Hocaköy, Kanlıçay ve Çeşmebaşı gibi yerleşimler mevcuttur. Halk içerisinde Sakarya'nın ilçesi olan Karapürçek'in aslında kendisi olan Büyükkarapürçek, Abısafı şeklinde de geçer, Abı Sufi (Türkçe "Sofu suyu") şeklinde bulunabilir. Halk arasında Abısafı (saf su), Alpsofi, hatta Aksofu adları kullanılır. İlçenin yerli halkı Manav adı verilen halktan oluşmakta iken, çeşitli göç hareketleri sonucunda Kafkasya, Karadeniz, Kuzey Irak ve Balkanlar'dan yerleşimler de olmuştur. Bölgenin yakınlarında Mecidiye, Kanlıçay ve Küçükkarapürçek gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan bu başlığın son bölgesi Küçücek, Gücecek yer adı ile de görülebilir. Küçükgüce şekli de vardır. Bölgenin yakınlarında Bıçkıdere, Karapürçek ve Mecidiye gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi bu alanların yer adı ile ilgili olarak, buraya gelenler üç kardeşlermiş. Bu kardeşlerin; birisi Büyükkarapürçek, birisi Küçükkarapürçek, öbürü de Küçücek

adıdaymış. Bunların, ortancası Küçücek, en küçükleri ise Küçükkarapürçek adıdaymış şeklinde ilginç bir açıklamada bulunmuştur (Güler, 29. 01, 2021).

27. Eşyalarla İlgili Yer Adları

Dibektaş Mahallesi

Sakarya'nın Sapanca ilçesine bağlı olan Dibektaş, Laz yerleşim alanıdır. Bölgenin yakınlarında Yanık ve Mahmudiye gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi Dibektaş'ın yer adı hususunda, Dibektaş dediğimiz nesne, taştan oyulmuş ve şekil almıştır. İçinde o zamanlar çavdar, buğday gibi şeylerin ayakla dövüldüğü şey. Bir ayağını öne atıyorsun, bir ayağını geriye atıyorsun öyle öyle çavdar, yulaf gibi şeyleri ayıklamak için olan bir taşı ve o zaman buna da dibektaş denir. Burada da ondan vardı öyle yapıyordu işler oradan kalma bir isim bizim yöremizin ismi de şeklinde açıklamada bulunmuştur (Özçınar, 03. 02. 2021).

28. Gün Dömünleri İle İlgili Yer Adları

Güzlek – Hasanbey Mahallesi

Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan Güzlek bir Karadeniz göçmeni yerleşim alanıdır. Bölgenin yakınlarında Pazarköy, Merkezyenköy ve Harunusta gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Yine Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan Hasanbey, Kafkas göçmeni yerleşim birimidir. Şimdi Karadeniz göçmeni yerleşim bölgelerine de sahip olduğu söylenebilir. Bölgenin yakınlarında Harunusta, Pazarköy ve Güzlek gibi yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi bu alanların yer adı kaynağı hakkında, burası bin dokuz yüz elli sekizde köy oldu, köy olmadan önce Hasanbey Mahallesi. Eskiden köydü şimdi mahalle oranın halkından ayrılma burası. Keramali'de yayla vardı, Keramali'de yazın, yani, sekizinci ay bitti dokuzuncu ayın başında güz ayı dedikleri ayda buraya gelirlerdi, Güzlüktü buranın adı. Sonra bin dokuz yüz elli sekizde muhtarlık olunca Güzlek diye ismini söylediler yine oradan geliyor ismi. Güzün durulan yer, yazın yayla Mart ayının sonunda üç ay yaylada durulur. Kışın da Hasanbey'e iniyormuşlar oradan geliyor adı. Hasanbey'i de şöyle biliyorum orası Abaza köyüymüş çok eskiden, buranın önde gelenlerinden biriymiş bu Hasanbey onun adından geliyor yer adı da şeklinde bilgilendirmede bulunmuştur (Çakır, 17. 11. 2020).

29. İnsan Uzvu ve Hastalıkları İle İlgili Yer Adları

29. 1. İnsan Uzvu İle İlgili Yer Adları

Kulaklı Mahallesi

Sakarya'nın Kaynarca ilçesine bağlı olan Kulaklı'nın yer adı kaynağı ile ilgili kapsamlı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte kulak insanın işitmesini sağlayan duyu organlarından birisini oluşturmaktadır. Bu hususta bölge eskiden bu uzuv ile ilgili yaşanmış bir olaya atfen bu yer adı kullanılmaya başlanmış olabilir.

29. 2. İnsan Hastalıkları İle İlgili Yer Adları

Kabakulak Mahallesi

Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan Kabakulak'ın yer adı hususunda etraflıca bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte TDK'de kabakulak kelimesi: “Tükürük bezlerinin, özellikle kulak

altı bezlerinin iltihaplanmasıyla beliren bulaşıcı, salgın ve ateşli bir hastalık.” şeklinde ifade edilmektedir. Bu bağlamda bölgede eskiden bu hastalıkla ilgili yaşanan bir olayı anımsatmak için bu yer adı kullanılmış olabilir.

30. Göç Mefhumuna Bağlı Yer Adları

30. 1. Göç Edilen Yere Eski Yer Adının Verilmiş Olduğu Yer Adları

Tuapsalar Mahallesi

Sakarya'nın Erenler ilçesine bağlı olan Tuapsalar hakkında bir veriye erişilememiş olsa da bölgenin yer adı kaynağı ile ilgili kaynak kişi ile yapılan görüşmede kaynak kişi, bizim bölgenin ismi yüz yıl öncesine dayanır. Abhazy'a'dan gelenler kurmuş, Abaza köyüymüş burası. Onların dedeleri o zamanki yerleşim yerinin ismini göç ettikleri yerin ismi olarak yeniden vermişler. O bölgedeki yerleşim yerlerinin isim de böyleymiş. Bir dönem ismini değiştirdiler ama Erenler'de iki tane Yenimahalle olduğu için tekrar eski ismini verdik şeklinde açıklamalarda bulunmuştur (Çakır, 17. 11. 2020).

31. Giyim Kuşam Unsurları İle Kurulmuş Yer Adları

Abalı

Sakarya'nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Abalı yer adı kaynağı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte sözlükte aba kelimesi TDK'nin Güncel Türkçe Sözlüğünde iki anlamı bulunmaktadır. Birinci anlamı iki maddeden oluşmakla birlikte ikinci anlamı ise beş madde şeklinde verilmiştir. Aba, birinci anlamında halk ağzında kullanılmakta olan abla ya da anne anlamlarındadır. İkinci anlamında ise Arapça kökünden gelen bu kelime “yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş, bu kumaştan yapılan üstlük, dervişlerce giyilen hırka” anlamları ile karşımıza çıkmaktadır (<https://sozluk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 13. 12. 2021, 10: 52). Bölgenin yer adı bir dönem bu kumaşın üretildiği bölge olabileceği gibi, dervişlerin sıkça ziyaret ettiği bir bölge olmasından dolayı verilmiş olabilir.

32. Askerî Faaliyetler İle İlgili Yer Adları

Topçu Mahallesi

Sakarya'nın Kaynarca ilçesine bağlı olan Topçu'nun yer adı hususunda etraflıca bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte bu konu ile ilgili düşünüldüğünde akla ilk gelen fikir bölgede askerî faaliyetler ile ilgili bir duruma atfen bu yer adının verilmiş olduğu yönündedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda ise tasnif içerisinde bulunan “Askerî Faaliyetler İle İlgili Yer Adları” maddesi içerisinde de dâhil edilebilme özelliğine kavuşur.

33. Edebî Şahsiyetler İle İlgili Yer Adları

Yunus Emre Mahallesi

Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan Yunus Emre'nin yer adı kaynağı hakkında etraflıca bir derleme metnine sahip olunamamıştır. Fakat bununla birlikte tarihte Yunus Emre, iyi bilinen bir edebî şahsiyettir. Yunus Emre'nin XIII. yüzyılın ortalarına doğru Moğol istilas ve Selçuklu Devleti'nin yıkıldığı dönemde yaşadığı sanılıyor. Tasavvuf yorumunu benimseyen Yunus Emre, Türk düşünces

edebiyatının en büyük şairlerinden birisidir. Şair, duyup düşündüklerini, XIII. yüzyıl Türkçesiyle, her dilin söyleyemeyeceği bir kolaylıkla terennüm etmiştir (<https://www.turkedebiyati.org>, 04. 01. 2022, 11: 21). Bu denli önemli olan kimsenin adına atıf niteliğinde yer adını da koymuş olabilirler.

34. Millî ve Manevî Duygular İle İlgili Yer Adları

Hürriyet – İstiklâl – Vatan Mahalleleri

Sakarya'nın Erenler ilçesine bağlı olan Hürriyet'in yer adı kaynağı hususunda etraflıca bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte Türk milletinin hürriyet adına yapmış olduğu savaşlar ve bu kavrama yüklemiş olduğu anlam neticesinde yer adı olarak da kullanılıp gelecek nesillere aktarılacak istenmiş olabilir. Bunun gibi Sakarya'nın Karasu ilçesine bağlı olan Hürriyet, Sakarya'nın Ferizli ilçesine bağlı olan İstiklâl, Sakarya'nın Serdivan ilçesine bağlı olan İstiklâl, Sakarya'nın Serdivan ilçesine bağlı olan Vatan Millî ve Manevî Duygular İle İlgili Yer Adları için örnek olarak gösterilebilir niteliğe sahiptir.

35. Halkbilimsel Öğeleri İçinde Barındıran Yer Adları

35. 1. Örf – Âdet – Gelenek İle İlgili Yer Adları

Yarıca Mahallesi

Sakarya'nın Hendek ilçesine bağlı olan Yarıca'nın yer adı kaynağı hususunda etraflıca bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte konu ile ilgili düşünüldüğünde yer adı yarıcı adından evrilmiş olabilir. Yarıcı, tarıma uygun topraklarda çeşitli ürünlerin tarladan toplanması için çalışan kimselerdir. Bu hususta yarıcılık yapan kimse tarla sahibi ile ürünün hasadını yapmadan önce belli bir anlaşmada bulunur ve sonrasında ürünün kendisi tarladan toplar ve çıkarır, o yıl içerisinde tarla ve ürünlerin bakımının tamamı da yarıcıya aittir. Ürün toplandıktan sonra satılır ve gelen paranın yarısı tarla sahibine diğer bir yarısı da yarıcıya kalır. Fındık ürünlerinin toplanmasında sık sık kullanılan toprakla ilgili geçmişten gelen bir örf, âdet ve gelenek unsurudur.

35. 2. Halk İnanç ve İnanışları İle İlgili Yer Adları

Uğurlu Mahallesi

Sakarya'nın Kaynarca ilçesine bağlı olan Uğurlu'nun yer adı kaynağı hususunda etraflıca bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte bu konu hakkında düşünüldüğünde akla ilk gelen düşünce ise bölge adının Halkbilimsel bir yönünün olabileceği ile ilgilidir. Bu bağlamda Halk İnanç ve İnanışları ile ilgili olabilme özelliği gösteren Uğurlu yerleşim birimidir. Halk kendi içerisinde geçmişten kültürel belleğinin taşıyıp getirmiş olduğu bilgilerin de yardımıyla dünya üzerinde yaşarken çeşitli deneyimler elde etmiştir. Ve bu deneyimler yoluyla da korunmak, kutsal olana övgü, kanlı ya da kansız kurban ya da direkt olarak korumak, varoluşuna anlam katmak, kendini bir yaratıcıya adayıp yalnız olmadığını düşünerek bir yerde aidiyet duygusunu beslemek, bereketi ve güzelliği çoğaltmak gibi durumlar için inanç geleneğini oluşturmuştur. Uğur da bu bağlam içerisinde görülebilecek bir kavramdır. Farklı toplumlarda bir şeyin uğur getireceği ya da uğursuzluğa sebep olabileceği gibi konularda değişik varyantların görülebilmesi mümkündür. Bu varyantlaşma verinin değerini düşürmenin aksine kültürel çeşitliliğin getirmiş olduğu bereket söz konusudur. Uğurlu yerleşim biriminin de yer adı kaynağıdır bu yönde bölge halkı içerisinde yaşanmış bir olaya atıfta

bulunabilmek için verilmiş olma ihtimali çok yüksek görülebilir. Bölge bu adla birlikte daha çekici bir hale getirilmek istenmiş de olabilir. Ya da bölgede zamanında uğur getirecek bir nesnenin varlığından bu ad verilmiş olabilir. Çünkü uğurun peşinde koşmak evrensel bir ihtiyaçtır. Bu açıklamaların tamamı hakkında etraflıca bir derlem metni bulunamamış olan Sakarya'nın Taraklı ilçesine bağlı olan Uğurlu'nun kendi yer adı kaynağı hakkında da yapılabilir niteliktedir.

35. 3. Memoratlar İle İlgili Yer Adları

Ahmetler Mahallesi

Yeni ilçe olan Karapürçek'e bağlı Ahmetler Mahallesi'nin Doğusunda Yazılıgürgen, Güneybatısında Karapürçek yerleşim alanları bulunmaktadır. Kaynak kişi, bizim köyümüzün yukarısında 3-4 hane varmış ve o hanelerdeki ismi de Ahmet'miş asıl Ahmetler orasıymış. Sonra zamanla, vatandaş tarlaya bahçeye giderken nereye gidiyorsun diye sorunca dermiş ki Ahmetlere gidiyorum. Hani çoğul oluyor ya onun için bizim köyümüzün ismi bu şekilde kalmıştır. O yukarıda bulunan Ahmetlerin mazisi ise biraz şey. Kutsal bir mabette düğün yapmışlar sonra orada bir varlık türemiş sonra o varlığı gören öldüğü için orayı terk ediyorlar. Daha sonrasında ise Bulgaristan'dan 1938'de Atatürk oradan gelen göçmen hanelerini buraya 20 hane olarak yerleştiriyor şeklinde yer adı hususunda ayrıntılı bir bilgilendirmede bulunmuş olduğu söylenebilir (Öztürk, 29. 01. 2021).

35. 4. Kültürel Sınıflandırmadan Doğan Yer Adları

Şerefiye Mahallesi

Sakarya'nın Akyazı ilçesine bağlı olan Şerefiye, Papazharmanı yer adı olarak da geçmektedir. Bölge D-140 yolu yakınlarında bulunmaktadır. En yakın yerleşim bölgesi ise Kuzuluk Topçusırtı bölgesidir. Kaynak kişi yer adı kaynağı hakkında, Şerefiye'nin daha önce Kanlıçay olduğunu bildirmiştir. Daha sonrasında o zamanın müdürleri bu bölgeyi ziyaret etmeye geldiklerinde "çok şerefli bir köy işte Şerefiye olsun" şeklinde söylemişler. Ondan sonra da Şerefiye şeklinde bu köyün ismini değiştirmişler ve o dönemin ihtiyarları da bunu kabul etti şeklinde de bir eklemeye bulunmuştur (Taşkın, 12. 11. 2020). Halk kültürü içerisinde şerefli, şerefsiz gibi yapılan fiillere binaen kullanılan bazı sıfatlar vardır. Bu yer adının da kaynağı bir sıfatlandırma neticesinde doğmuş olabilir.

35. 5. Halk Mimarisi İle İlgili Yer Adları

Nuriosmaniye Mahallesi

Sakarya'nın Geyve ilçesine bağlı olan Nuriosmaniye'nin yer adı hususunda, bu köyün insanları Osmanlı - Rus harbinden sonra Bulgaristan, Gürcistan gibi yerlerden göç eden insanlardan oluşmaktadır şeklinde konuya başlayan kaynak kişi, atalarının buralardan göç ettiklerinde İstanbul'da Çağlayan'da, bir Nuriosmaniye adında Camii bulunmaktadır. Bizim atalarımız Cuma günü bu camide cuma namazı kılmışlar ve buraya yerleştiklerinde de bu namaz kıldıkları Camii'nin ismini yerleştikleri yerin ismi olarak vermişler. Sakarya'ya geldiklerinde önce Kirazca ovasına yerleşen ilk yerleşimciler, orada çok fazla sinek ve sıtma hastalığı olduğu için buraya ormanlık alana giriyorlar. Batum'da yerleştikleri yerde Çoruh varmış, burada da Sakarya nehrinin yakınlarına yerleşmek istemişler şeklinde de sözlerine son vermiştir (Kolat, 26. 01. 2021).

36. Tasnifi Yapılamayan Yer Adları

Işıklar Mahallesi

Sakarya'nın Adapazarı ilçesine bağlı olan Işıklar, Döğdüren yer adı ile geçmektedir. Bölgenin yakınlarında Hacı İsmailler, Büyük Hataplı ve Örentepe gibi yerleşim alanlarını içerisinde barındırmaktadır. Kaynak kişi Işıklar'ın yer adı kaynağı hakkında, buranın ismi aslında Döğücüler'dir eskiden sonradan biz muhtarlar ısrar ettik Işıklar koyduk köycek yirmi sene olacak yani Işık güzel diye koydurulmuş olabilir ama bir hikâyesi bulunmamaktadır şeklinde açıklamada bulunmuştur (Malçok, 09. 11. 2020).

Sonuç

Halkbilimi disiplini bir ülkenin sosyo-kültürel, ekonomik, tarihî, coğrafi, siyasal, hukukî ve eğitim ile ilgili alanlarının çoğu ile ilgili başvurulması gereken alandır. Bu bağlamda Türk milletinin kolektif hafızasında bulunan bilgilerin derlenmesi ve uygun bir amaç ve yöntem ışığında çalışılması büyük bir önem taşır. Dil ile kültür birbirine çok yakın iki köprüdür. Bu köprüler yardımı ile bir milletin kalbine giden yolu adımlamak mümkün olabilir. Yapılan bu çalışmada da Sakarya ili, ilçe ve köylerinin (mahalle) yer adı hikâyelerinin muhtarlarla yapılan görüşmeler neticesinde derlenip halkbilimsel analizine gidilmiştir. Henüz araştırma aşaması içerisinde olan yüksek lisans tezinden yararlanılarak vücuda getirilen bu çalışma ile birlikte bir şehirde kullanılan yer adlarının aynı ad bile olsa farklı veriliş sebeplerine sahip olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Yer adlarının bu bağlamda çoğunlukla bölgeye ilk yerleşmiş kişiler tarafından verildiği görülmüştür, bu kişilerin yer adını vermede başvurdukları birden farklı şekil bulunmaktadır. Bu şekillerin birden fazla olmasının sebebi o dönemde yaşanmış olan olay neticesinde gelişen farklı sonuçların farklı isimler üretmeye yol açmasındandır. Bu durum alanda bir eksiklik ya da hata olarak görülmek yerine bölgede bulunan sosyo-kültürel zenginlikten kaynaklanmaktadır. Bu zenginlikler Türk Halkbilimi disiplini için özel ilgi alanı oluşturur niteliktedir. Zenginliklerin geçmişte bırakılıp unutulmasındansa dilden dile dolaşarak kolektif kültürel belleğimizin yardımı ile yeni nesillere unutulmadan aktarılması da yine yer adlarının üreticisi olan insanlar tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir.

Bölgeye ilk yerleşen kişi direkt olarak kendi adını verebilir, bölgeye yerleşirken orada görmüş ya da yaşamış olduğu bir olaydan etkilenebilir, bölgeye göç etmeden önce yaşamış olduğu yerin adını hiç değiştirmeden ya da küçük bir değişiklik yaparak verebilir. Yer adı bölgede yaşayan, bölge halkı tarafından sevilen ve sayılan bir kimsenin adı olarak verilebilir. Direkt olarak bölgenin coğrafi özelliklerine bağlı bir ad verilebileceği gibi bölgenin tarihine bağlı olarak yaşanmış bir olay ya da olay kahramanının adı verilebilir. Devlet büyüklerinin adı onlara saygı gösterme neticesinde verilebileceği gibi lakaplardan yararlanılarak da verilebilir. Sosyo-kültürel ve dini faktörlere bağlı olarak yer adı verilebileceği gibi bölgenin konumuna ve yer altı-yer üstü kaynaklarının zenginliğine ya da fakirliğine göre de yer adı verilebilir. Bölgede var olan yapılardan etkilenebilir yeni koyulmuş yer adlarına rastlamak mümkün olabileceği gibi bölgede yaşayan insanlar tarafından hiçbir anlamının olmadığını düşündükleri adları görebileceğimiz gibi devlet tarafından herhangi bir yaşanmışlık olmadan direkt verilmiş adlar da bulunabilir. Sakarya ilinde yer adları ve onların sahip oldukları

hikâyeleri ile ilgili yapılan tezden yararlanılarak oluşturulmuş olan bu çalışmada genel olarak bu gibi sebeplerden dolayı bölgedeki yer adlarının verilmiş olduğu tespit edilmiştir.

Kaynaklar

- Akman, Neslican (2018) “Osmanlı Erken Döneminde Sakarya ve Çevresinde Faaliyet Gösteren Dervişler”. *Uluslararası Sakarya Sempozyumu. Geçmişten Günümüze Sakarya Tarih/Kültür/Toplum.* ed. Mehmet Yaşar Ertaş vd. 151-161. Adapazarı: Sakarya Büyükşehir Belediyesi Yayınları
- Aktaş, A. (2008) *Kültürel Renkleriyle Sakarya*, Adapazarı Merkez Belediyesi Yayınları, Sakarya.
- Cumhuriyetimizin 75. Yılında Sakarya (1998)*, Varol Matbaası, Sakarya 1998. 50-88
- Eroğlu, Türker (2000) *Sakarya ve Deprem*, Sakarya Valiliği Yayınları, Sakarya.
- Gökyay, Orhan Şaik (1973). *Dedem Korkud Kitabı*. İstanbul: Devlet Kitapları.
- Kılıç, Şahin (?). *Bizans Kısa Kronikleri (Chronica Byzantina Breviora): Osmanlı Tarihinin Bizanslı Tanıkları*, İstanbul: İthaki Yayınları, 233
- Konukçu, Enver-Haluk Selvi (2005). “Milli Mücadele Döneminde Adapazarı ve Çevresi (1918-1922)”, *Sakarya İli Tarihi*, C. 1, İstanbul 2005
- Koşay, Hamit Z.-Ülkütaşır, M. Şakir (1964). “Türklerde Ad Verme ve Türk Adları”. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*. c.8, s. 3301-3302.
- Örnek, Sedat Veyis (1973). *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları
- Sakaoğlu, Saim (2017). *Ad Bilim Yazıları*, Kömen Yayınları, Konya.
- Sakaoğlu, Saim (?). *Türk Ad Bilimi I*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek
- Şahin, İbrahim (2018). *Adbilim*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük* (2011). 11. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Ağ Bağlantıları

- www.adapazari.bel.tr [Erişim: 24. 10. 2020]
- www.adapazari.bel.tr [Erişim: 24. 10. 2020]
- www.arifiye.gov.tr [Erişim: 01. 08. 2021]
- www.koylerim.com [Erişim: 28. 12. 2021]
- www.turkedebiyati.org [Erişim: 06. 07. 2021]
- www.sozcukbul.com [Erişim: 12. 01. 2022]
- www.nedir.ileilgili.org [Erişim: 17. 01. 2022]
- www.haritamap.com [Erişim: 11. 09. 2021]

Kaynak Kişi Kaynakçaları

<p>Kaynak Kişi: 84 Yaş: 43 Ad Soyad: Gürcan Kubilay Doğum Yeri: Adliye Mesleği: Ticaret Görüşme Tarihi: 16. 11. 2020, 15: 01.</p>	<p>Kaynak Kişi: 209 Yaş: 56 Ad Soyad: Abdülkadir İnal Doğum Yeri: Süleymaniye Mesleği: Emekli Görüşme Tarihi: 29. 01. 2021, 15: 14.</p>
<p>Kaynak Kişi: 120 Yaş: 46 Ad Soyad: Selahattin Gündoğdu Doğum Yeri: Devlet Mesleği: Serbest Görüşme Tarihi: 17. 11. 2020, 15: 56.</p>	<p>Kaynak Kişi: 81 Yaş: 60 Ad Soyad: Musa Şükür Doğum Yeri: Yörükyeri Mesleği: Çiftçi Görüşme Tarihi: 12. 11. 2020, 17: 11.</p>
<p>Kaynak Kişi: 59 Yaş: 38 Ad Soyad: İlker Biçen Doğum Yeri: Gebeş Mesleği: Çiftçi Görüşme Tarihi: 12. 11. 2020, 15: 01.</p>	<p>Kaynak Kişi: 203 Yaş: 55 Ad Soyad: Cemil Sarılar Doğum Yeri: Paşaköy Mesleği: Çiftçi Görüşme Tarihi: 29. 01. 2021, 14: 46.</p>
<p>Kaynak Kişi: 312 Yaş: 37 Ad Soyad: Fikret Balkaya Doğum Yeri: Balkaya Mesleği: Kimyager Görüşme Tarihi: 03. 02. 2021, 13: 41.</p>	<p>Kaynak Kişi: 358 Yaş: 38 Ad Soyad: Muharrem Toprak Doğum Yeri: Geyve Mesleği: Serbest Görüşme Tarihi: 04. 02. 2021, 16: 35.</p>
<p>Kaynak Kişi: 245 Yaş: 67 Ad Soyad: Şaban Tutuş</p>	<p>Kaynak Kişi: 213 Yaş: 58 Ad Soyad: Mustafa Koçoğlu</p>

<p>Doğum Yeri: Subatağı</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 01. 02. 2021, 14: 49.</p> <p>Kaynak Kişi: 155</p> <p>Yaş: 60</p> <p>Ad Soyad: Sami Kıdal</p> <p>Doğum Yeri: Melekşeoruç</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 26. 01. 2021, 15: 39.</p> <p>Kaynak Kişi: 219</p> <p>Yaş: 42</p> <p>Ad Soyad: Mehmet Bolat</p> <p>Doğum Yeri: Kanlıçay</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 29. 01. 2021, 16: 35.</p> <p>Kaynak Kişi: 235</p> <p>Yaş: 57</p> <p>Ad Soyad: Hasan Sütçü</p> <p>Doğum Yeri: Denizköy / Karasu</p> <p>Mesleği: Şoför</p> <p>Görüşme Tarihi: 01. 02. 2021, 14: 05.</p> <p>Kaynak Kişi: 340</p> <p>Yaş: 38</p> <p>Ad Soyad: Tevrat Bakkal</p> <p>Doğum Yeri: Karateke</p> <p>Mesleği: Kamu Görevlisi</p> <p>Görüşme Tarihi: 04. 02. 2021, 14: 13.</p>	<p>Doğum Yeri: Yağbasan</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 29. 01. 2021, 15: 50.</p> <p>Kaynak Kişi: 276</p> <p>Yaş: 56</p> <p>Ad Soyad: Halim Yavuz</p> <p>Doğum Yeri: Aydoğan</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 02. 02. 2021, 13: 51.</p> <p>Kaynak Kişi: 352</p> <p>Yaş: 47</p> <p>Ad Soyad: Ali Cengiz</p> <p>Doğum Yeri: Hark</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 04. 02. 2021, 15: 58.</p> <p>Kaynak Kişi: 194</p> <p>Yaş: 55</p> <p>Ad Soyad: Seymen Uzun</p> <p>Doğum Yeri: Trabzon</p> <p>Mesleği: Şoför</p> <p>Görüşme Tarihi: 27. 01. 2021, 16: 10.</p> <p>Kaynak Kişi: 137</p> <p>Yaş: 50</p> <p>Ad Soyad: İbrahim Yemiş</p> <p>Doğum Yeri: Çine</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 18. 11. 2020, 16: 06.</p>
--	--

<p>Kaynak Kişi: 126 Yaş: 49 Ad Soyad: Erdal Üstün Doğum Yeri: Akdoğan Mesleği: Çiftçi Görüşme Tarihi: 18. 11. 2020, 14: 52.</p>	<p>Kaynak Kişi: 172 Yaş: 58 Ad Soyad: Ahmet Karagöz Doğum Yeri: Balıklıhsaniye Mesleği: Emekli Görüşme Tarihi: 27. 01. 2021, 14: 05.</p>
<p>Kaynak Kişi: 354 Yaş: 44 Ad Soyad: Cevat Akbal Doğum Yeri: Geyve Mesleği: Çiftçi Görüşme Tarihi: 04. 02. 2021, 16: 18.</p>	<p>Kaynak Kişi: 231 Yaş: 62 Ad Soyad: Kemal Gündoğdu Doğum Yeri: Ordu / Mesudiye Mesleği: Emekli Görüşme Tarihi: 01. 02. 2021, 13: 47.</p>
<p>Kaynak Kişi: 103 Yaş: 44 Ad Soyad: Halil İbrahim Kuru Doğum Yeri: Sakarya Mesleği: İtfayeci Görüşme Tarihi: 16. 11. 2020, 16: 57.</p>	<p>Kaynak Kişi: 178 Yaş: 49 Ad Soyad: Nihat Topçu Doğum Yeri: Çayırbaşı Mesleği: Çiftçi Görüşme Tarihi: 27. 01. 2021, 14: 34.</p>
<p>Kaynak Kişi: 142 Yaş: 59 Ad Soyad: Zeki Kanbur Doğum Yeri: Fındıksuyu Mesleği: Emekli Görüşme Tarihi: 18. 11. 2020, 16: 43.</p>	<p>Kaynak Kişi: 332 Yaş: 56 Ad Soyad: Ali Turhan Doğum Yeri: İzmit / Sarışeyh Mesleği: Emekli Görüşme Tarihi: 03. 02. 2021, 16: 15.</p>
<p>Kaynak Kişi: 232 Yaş: 56</p>	<p>Kaynak Kişi: 17 Yaş: 60</p>

<p>Ad Soyad: Mustafa Kaya</p> <p>Doğum Yeri: Darıçayırı</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 01. 02. 2021, 13: 50.</p> <p>Kaynak Kişi: 31</p> <p>Yaş: 51</p> <p>Ad Soyad: Cevdet Koçak</p> <p>Doğum Yeri: Ağrı</p> <p>Mesleği: Esnaf</p> <p>Görüşme Tarihi: 10. 11. 2020, 14: 46.</p> <p>Kaynak Kişi: 362</p> <p>Yaş: 63</p> <p>Ad Soyad: Halil Keşan</p> <p>Doğum Yeri: Hendek</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 25. 05. 2021, 18: 00.</p> <p>Kaynak Kişi: 349</p> <p>Yaş: 46</p> <p>Ad Soyad: İsmail Örs</p> <p>Doğum Yeri: Geyve</p> <p>Mesleği: Esnaf</p> <p>Görüşme Tarihi: 04. 02. 2021, 15: 40.</p> <p>Kaynak Kişi: 184</p> <p>Yaş: 53</p> <p>Ad Soyad: Eset İlkay</p> <p>Doğum Yeri: Güney</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p>	<p>Ad Soyad: Erdal Erdem</p> <p>Doğum Yeri: -</p> <p>Mesleği: -</p> <p>Görüşme Tarihi: 09. 11. 2020, 15: 54.</p> <p>Kaynak Kişi: 156</p> <p>Yaş: 46</p> <p>Ad Soyad: Şevket Çelik</p> <p>Doğum Yeri: Kulfallar</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 26. 01. 2021, 15: 42.</p> <p>Kaynak Kişi: 205</p> <p>Yaş: 57</p> <p>Ad Soyad: Orhan Çalıcı</p> <p>Doğum Yeri: Puna Ortaköy</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 29. 01. 2021, 14: 50.</p> <p>Kaynak Kişi: 269</p> <p>Yaş: 43</p> <p>Ad Soyad: Mehmet Halim Akkuş</p> <p>Doğum Yeri: Uzakkışla</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 01. 02. 2021, 17: 04.</p> <p>Kaynak Kişi: 362</p> <p>Yaş: 63</p> <p>Ad Soyad: Halil Keşan</p> <p>Doğum Yeri: Hendek</p> <p>Mesleği: Emekli</p>
--	---

<p>Görüşme Tarihi: 27. 01. 2021, 15: 01.</p> <p>Kaynak Kişi: 283</p> <p>Yaş: 62</p> <p>Ad Soyad: Mevlüt Kaş</p> <p>Doğum Yeri: Karalar</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 02. 02. 2021, 14: 17.</p> <p>Kaynak Kişi: 234</p> <p>Yaş: 61</p> <p>Ad Soyad: Mehmet Zeki Avcı</p> <p>Doğum Yeri: İncilli</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 01. 02. 2021, 13: 57.</p> <p>Kaynak Kişi: 11</p> <p>Yaş: 55</p> <p>Ad Soyad: Rıfki Piriştine</p> <p>Doğum Yeri: Sakarya</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 09. 11. 2020, 15: 00.</p> <p>Kaynak Kişi: 66</p> <p>Yaş: 46</p> <p>Ad Soyad: Ali Der</p> <p>Doğum Yeri: Hendek</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 12. 11. 2020, 16: 00.</p> <p>Kaynak Kişi: 32</p>	<p>Görüşme Tarihi: 25. 05. 2021, 18: 00.</p> <p>Kaynak Kişi: 250</p> <p>Yaş: 36</p> <p>Ad Soyad: Erdal Kılıç</p> <p>Doğum Yeri: Üçoluk</p> <p>Mesleği: Mermencilik</p> <p>Görüşme Tarihi: 01. 02. 2021, 15: 09.</p> <p>Kaynak Kişi: 48</p> <p>Yaş: 51</p> <p>Ad Soyad: Metin Yiğit</p> <p>Doğum Yeri: Akyazı</p> <p>Mesleği: Konfeksiyon</p> <p>Görüşme Tarihi: 12. 11. 2020, 13: 46.</p> <p>Kaynak Kişi: 30</p> <p>Yaş: 44</p> <p>Ad Soyad: Abdurrahman Bostan</p> <p>Doğum Yeri: Sakarya</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 10. 11. 2020, 14: 40.</p> <p>Kaynak Kişi: 280</p> <p>Yaş: 47</p> <p>Ad Soyad: İlyas Yılmaz</p> <p>Doğum Yeri: Karasu</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 02. 02. 2021, 14: 04.</p> <p>Kaynak Kişi: 40</p>
--	---

<p>Yaş: 37</p> <p>Ad Soyad: Ahmet Uzun</p> <p>Doğum Yeri: Adapazarı</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 10. 11. 2020, 14: 49.</p> <p>Kaynak Kişi: 174</p> <p>Yaş: 70</p> <p>Ad Soyad: Recep Defne</p> <p>Doğum Yeri: Bıçkıatik</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 27. 01. 2021, 14: 20.</p> <p>Kaynak Kişi: 221</p> <p>Yaş: 60</p> <p>Ad Soyad: Cavit Güler</p> <p>Doğum Yeri: Küçük Karapürçek</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 29. 01. 2021, 16: 41.</p> <p>Kaynak Kişi: 111</p> <p>Yaş: 45</p> <p>Ad Soyad: Eyüp Çakır</p> <p>Doğum Yeri: Tuapsalar</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 17. 11. 2020, 14: 38.</p> <p>Kaynak Kişi: 74</p> <p>Yaş: 59</p> <p>Ad Soyad: Mehmet Taşkın</p> <p>Doğum Yeri: Şerefiye</p>	<p>Yaş: 57</p> <p>Ad Soyad: Muharrem Bektaş</p> <p>Doğum Yeri: Taraklı</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 10. 11. 2020, 15: 56.</p> <p>Kaynak Kişi: 171</p> <p>Yaş: 64</p> <p>Ad Soyad: Mustafa Töremiş</p> <p>Doğum Yeri: Aşağıçalıca</p> <p>Mesleği: Emekli</p> <p>Görüşme Tarihi: 27. 01. 2021, 13: 59.</p> <p>Kaynak Kişi: 314</p> <p>Yaş: 70</p> <p>Ad Soyad: Kadir Önçırak</p> <p>Doğum Yeri: Rize / Ardeşen</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 03. 02. 2021, 13: 50.</p> <p>Kaynak Kişi: 217</p> <p>Yaş: 63</p> <p>Ad Soyad: İsmail Öztürk</p> <p>Doğum Yeri: Ahmetler</p> <p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 29. 01. 2021, 16: 29.</p> <p>Kaynak Kişi: 157</p> <p>Yaş: 48</p> <p>Ad Soyad: Tahsin Kolat</p> <p>Doğum Yeri: Sakarya</p>
---	---

<p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 12. 11. 2020, 16: 35.</p> <p>Kaynak Kişi: 25</p> <p>Yaş: 50</p> <p>Ad Soyad: Orhan Malçok</p> <p>Doğum Yeri: Sakarya</p> <p>Mesleği: Çiftçi</p> <p>Görüşme Tarihi: 09. 11. 2020, 17: 18.</p>	<p>Mesleği: Serbest</p> <p>Görüşme Tarihi: 26. 01. 2021, 15: 49.</p>
---	--